

N. P. VAIDOMIR

DREPTURI
ROMÂNEŞTI
ÎN
TRANSNISTRIA

1942
TIPOGRAFIA CAROL FEDER, MEDIAȘ

EROILOR DESROBITORI..

CUVÂNT ÎNAINTE.

Așa cum lectura cărților sfinte întărește credința omului în Dumnezeu, tot așa lectura istoriei neamului trebuie să ducă la trezirea conștiinței naționale, acolo unde nu există și la întărirea ei acolo unde există, astfel ca fiecare membru al comunității naționale să devină un element conștient de trecutul neamului său, de misiunea acestuia în lume și de drepturile națiunii din care face parte.

Dar trebuie să recunoaștem că școala noastră nu dă tineretului aproape nimic din aceste comandamente naționale.

Să luăm de pildă problema fraților noștri de peste hotare.

Câți absolvenți de liceu (ca să nu mai vorbim de acei ai cursului inferior) știu, și, dacă știu, ce știu, despre existența Românilor de peste hotare: despre Românii din Sudul Dunării, adică din Bulgaria și din Serbia, din Croația și din Albania, ca și despre cei din Macedonia și din Grecia în general?

Și ce-au știut până acum despre Românii de peste Nistru?

Fără îndoială că, în această stare de lucruri, și politica oficială dusă de statul nostru până la 6 Septembrie 1940, își are partea ei de vină.

Pe de altă parte, în școală, noi facem mai mult istoria Românilor din Muntenia și din Moldova, mai puțin pe a Românilor din Transilvania și aproape de loc pe a Românilor sud-dunăreni, transnistrieni sau din alte părți.

Dar istoria națională trebuie să fie sinteza trecutului și a aspirațiilor tuturor ramurilor neamului, indiferent de stătele din cari vremelnici fac parte, iar idealul național trebuie să cuprindă

și să susțină, cu aceeași însuflețire, aspirațiile tuturor fraților, oriunde ar fi ei, astfel ca toți să lupte și să fie puși în situația de a lupta pentru realizarea lui.

Atâtă timp cât istoria Românilor va fi numai în titlu a Românilor, iar nu și în realitate, vom mai trăi încă situații ca acelea ce ni le-a pus actualul răsboiu: problema Românilor timoceni și transnistrieni.

Opinia noastră publică a fost într'adevăr mișcată când a aflat de marele număr de Români, prizonieri din armata sârbă, liberați de Germani și cari au fost aduși în Țara-Mumă.

Ce știa însă până atunci marele nostru public, despre Români din Timoc? Nimic.

Tot așa putem să ne întrebăm, căți din ostașii noștri, cari luptă pe frontul de răsărit, au știut mai dinainte de existența unor frați de-al noștri în Transnistria, la Nipru sau dincolo de el, în Crimeea sau la Marea de Azov?

Acești ostași vor avea prilejul să se documenteze, la fața locului, de existența acestor frați.

Deși despre Români transnistrieni se scrie mult dela un timp începând, și toată lumea a luat cunoștință de existența lor, totuși prea puțini sunt documentați asupra problemei și mai ales convinși de drepturile acestor frați la o viață liberă, în cadrul statului român.

Este adevărat că marea masă românească nu a avut și nici nu are posibilitatea să se documenteze asupra unei probleme, pe care ar dori să o cunoască.

Ziarele, — chiar și cele de specialitate, cum e cazul „Transnistriei”, — și mai ales revistele, nu ajung până la marea masă a poporului.

De aceea am socotit că este o datorie a pune în mâna marelui public românesc, o sinteză a drepturilor noastre asupra Transnistriei, ca să-i dăm puțină să se documenteze ușor și fără multă bătaie de cap.

Pentru întocmirea lucrării de față, am folosit, în primul rând, ce s'a scris despre această problemă, în ultimul timp, și mai ales în „GAZETA REDEȘTEPTĂRII NAȚIONALE A ROMÂNIILOR DIN TRE NISTRU ȘI BUG”, „Transnistria”, prezentând acest material astfel ca el să dea cititorului o imagine cât de sumară a drepturilor noastre în Transnistria.

A pune în mâna fiecărui Român o asemenea lucrare, este astăzi mai mult decât o datorie.

Pentru că un popor nu e deajuns să fie puternic și înarmat ca să și învingă; el trebuie să fie în aceeași măsură de pregătit și sufletește, convins pentru ceea ce luptă.

In cazul de față, noi trebuie să fim convinși că, pe frontul de răsărit luptăm pentru drepturile naționale: pentru desrobirea Basarabiei și a Bucovinei, pentru liberarea a peste un milion de frați de dincolo de Nistru, și pentru aşezarea hotarului de răsărit la Bug, dacă nu mai departe; iar în cadrul misiunii europene a neamului nostru, de apărători ai culturii și ai civilizației continentului, luptăm alături de Germani pentru distrugerea bolșivismului și înălțarea primejdiei slave, tot atât de amenințătoare și pentru țara noastră, ca și pentru restul Europei.

N. P. V.

Ce înțelegem prin Transnistria?

Prin Transnistria înțelegem astăzi ținutul dela răsăritul României, cuprins între următoarele hotare naturale: Nistrul la apus, Bugul la răsărit, Marea Neagră la Sud și râulețul Liadova (afluent al Nistrului) la Nord, având o suprafață de aproximativ 45000 km. p.

Transnistria propriu zisă se întinde la Nord și dincolo de Liadova, până la apus de Camenîța.

În vechime, adică acum 2500 de ani, această țară — care, precum vom vedea — era locuită de strămoșii noștri — TRACII —, din ramura getodacă — se numea „TIRAGETIA“ (dela „Tira“, numele vechiu al Nistrului, și „Getia“, cel de-al doilea nume al Daciei).

Deci Tirageția însemna „GETIA DELA NISTRU“, adică Dacia dela Nistru.

Mai târziu, această țară se va numi „MOLDOVA NOUĂ“ sau „MOLDOVA DE PESTE NISTRU“, nume ce s'a păstrat și în graiul poporului.

Transnistria este un nume nou, prescurtare din „MOLDOVA TRANSNISTRIANĂ“.

Imprejurările istorice au creat în Transnistria două provincii istorice, cari vor apărea în cursul lucrării sub aceste nume:

1. **IEDISAN** este numele dat jumătății de Sud a Transnistriei, până la o linie nordică, care, plecând de pe Bug, ar atinge orașele: Crivoi-Osero, Sud Balta și Nord Dubășari.

Acest nume, ca și Bugeacul basarabean, a fost dat de Tătari, și vine dela numele hoardei tătărești, Iedisan, care sălășluiua între Bug-Nistru, și a cărei căpetenie era la Oceacov.

22 Iunie 1941:

„Ostași,

Vă ordon, treceți Prutul. Sdrobiți vrăjmașul dela

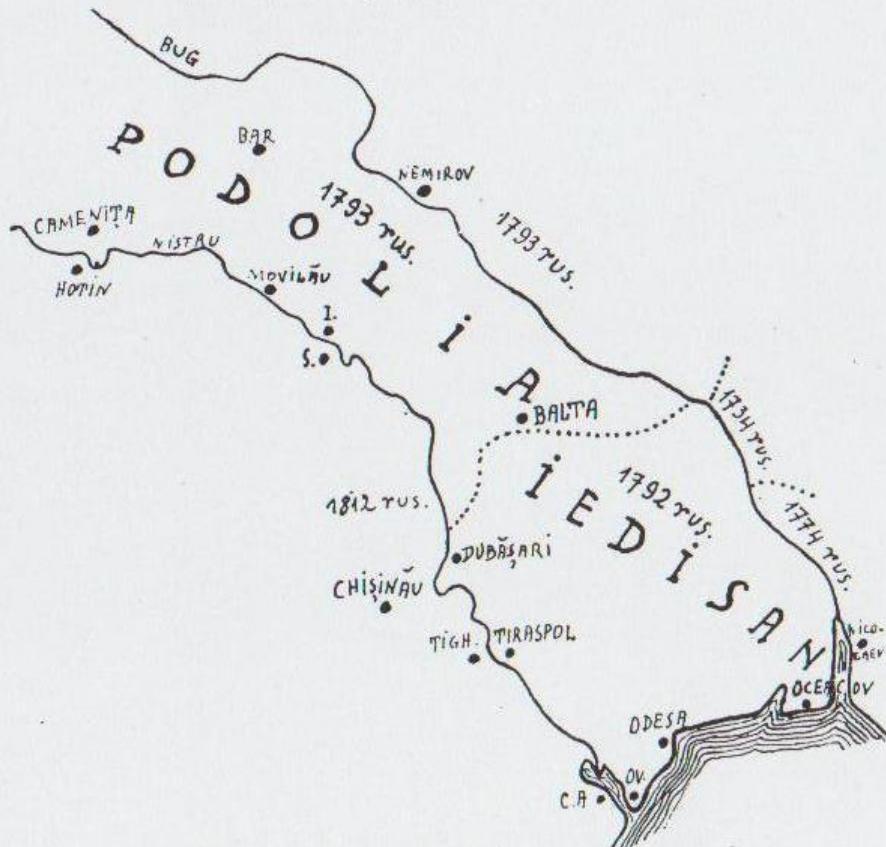
răsărit și miăzănoapte.

Desrobii din jugul roșu al bolșevismului, pe frații
noștri cutropiți...“

Generalul ANTONESCU

Conducătorul Statului

Comandantul de Căpeneie al Armatelor Române și
Germane din sectorul sudic al frontului de răsărit,
către ARMATA ȚĂRII.

Harta Transnistriei cu provinciile istorice.

22 Iunie 1941:

„Pe pământul Basarabilor și până dincolo de Nistru,
ca și prefundeni unde bate inimă românească,
acolo este dreptul și viața noastră...“

Profesor Mihai A. ANTONESCU

Vicepreședintele Consiliului de Miniștri

Din cuvântarea către Țară, rostită la radio, în ziua declarării
răsboiului.

2. PODOLIA este numele dat celei de-a doua jumătate a Transnistriei, care spre Nord trece dincolo de Camenița, până aproape de Haliciu, — de pe Nistru.

Numele e slav și înseamnă „ȚARA DE SUB DEALURI“, numită astfel de populația slavă, care venea din spre Nord, de pe locurile înalte.

Teritoriul Transnistriei nu trebuie să fie confundat cu acela al Ucrainei, care a fost o provincie aparte, atât din punct de vedere geografic, cât și etnic și chiar politic.

În nicio hartă din Atlasul istoric Putzgers nu se constată ca Ucraina să fi cuprins vreodată și Transnistria, sau chiar regiunea de Nord a Mării Negre.

Numele de Ucraina vine din slavul „ucraina“ și înseamnă „colț“, de aci „provincie de margine“, un fel de marcă, care ar fi fost organizată de Polonia, pentru apărarea hotarului ei de răsărit.

Ucraina va deveni o provincie geografică, care niciodată însă nu s'a confundat cu Transnistria, pentru că Ucraina propriu zisă se întindea numai dincolo de Bug, în jurul Kievului, iar la Sud s'a coborât numai până la linia Cigirin-Targowize.

Trebue să atragem atențunea dela început asupra adevărului că Transnistria face parte întregantă din marea unitate geografică, politică, istorică și etnică a pământului românesc.

Pentru că, din toate aceste puncte de vedere, Transnistria este legată de restul pământului românesc, și ea privește spre apus, iar nu spre răsărit.

Astfel că principalele noastre drepturi asupra Transnistriei sunt de ordin geografic, politic, istoric și etnic.

Drepturile bazate pe studiul geografiei.

Dacă întrăm cât de puțin în domeniul geografiei, vom ajunge ușor să ne dăm seama că Transnistria formează o unitate geografică (adică un singur corp) cu restul pământului românesc, pentru că ea nu este altceva decât o prelungire a acestuia: la Nord prelungirea dealurilor moldo-basarabene, iar la Sud a câmpiei Dunării și a Bugeacului.

Podișul transnistrian face parte din podișul Podoliei și este acoperit cu păduri, ca și cel moldo-basarabean, iar șesul dela Sud — numit pe vremea Tătarilor, Iedisan, — este o stepă, ca și Bărăganul și Bugeacul, cu care se află în continuitate teritorială.

Între Carpați și teritoriul transnistrian se constată o strânsă legătură, prin aceea că în Transnistria se găsesc, pe mari întinderi, depozite de prundișuri, cărate din Carpați, de ape, și în deosebi de Nistru, înainte ca acesta să-și fi fixat actuala albie.

Pământul transnistrian, ca și cel basarabean, are o înclinare dela Nord-Vest la Sud-Est.

Transnistria este săracă în ape, ca și Basarabia.

Inafară de Nistru și de Bug, nu sunt decât niște mici afluenți ai acestora, și limanurile dela Sud.

Și din punct de vedere economic, Transnistria formează o unitate cu restul pământului românesc, ea este o regiune agricolă: domină cultura cerealelor, a viței și a pomilor fructiferi.

Având ieșire la mare, valoarea economică crește.

Între Transnistria și celelalte țări românești, au existat din vechime strânse legături economice, pentru că bogățiile lor se completează în mod fericit.

Lemnul pentru construcție era adus din Moldova, de unde veneau și pricepuți meșteri constructori.

Însuși orașul Odesa a fost construit după planul arhitectului român Manole din Moldova, care era mâna dreaptă a ducelui de Richelieu, guvernatorul provinciei.

Negustorii din Transilvania au fost furnizorii de produse industriale ai populației rurale din Basarabia și din Transnistria, ca și ai celoralte țări românești.

Păstorii transilvăneni din Carpați coborau cu turmele lor prin Transnistria până la Bug, Nipru și Crimeea, aşa cum coborau și spre Tisa până la Adriatica, sau la Sud spre Dunăre și Dobrogea.

Bogățiile agricole ale Transnistriei sunt necesare populației de pe restul pământului românesc, în timp ce pentru imensitatea teritoriului dela răsărit, ele nu au nicio valoare.

Ca cei mai vechi locuitori ai Transnistriei, Români au avut misiunea să civilizeze natura în acest colț și să pună în valoare pământul roditor al Transnistriei, desvoltând cultura cerealelor, pomicultura, viticultura, etc., și creând relații comerciale cu popoarele vecine: Cazacii și Tătarii din regiunea Niprului și a Crimeei.

Teritoriul dela răsărit de Nistru și până departe, intră în spațiul comercial al Moldovei și al celoralte țări românești.

Caffa, colonie genoveză, era apărată de ostașii moldoveni, iar negustorii italieni veneau până la Suceava lui Ștefan cel Mare.

Dintre cele trei șleahuri, adică drumuri mari — cari treceau prin „câmpii pustii“, — unul se numește până la 1600 „șleahul valah“, adică drumul românesc.

Dreptul de ordin politic.

Teritoriul transnistrian, în antichitate, a făcut parte din marea unitate politică a lumii tracice.

Traci, strămoșii noștri, erau pe vremea aceea, — adică acum 2500 de ani, când scrie istoricul grec Herodot —, cel mai numeros popor, după acela al Indienilor din Asia.

Și pe vremea aceea, Traci locuiau un teritoriu foarte întins, care, — nouă, — urmașilor lor — ni se pare de necrezut.

El trecea Bugul și atingea Niprul și Crimea, Vistula, munții Boemiei, Marea Adriatică, munții Pind și Olimp, Marea Egee și Marea Neagră, întinzându-se chiar și în Asia Mică.

Din acest spațiu trac făcea parte, precum se vede, și teritoriul transnistrian.

Imperiul lui Burebista (60—44) cuprindea tot teritoriul trac dela Nord de Balcani până la Bug și gura Niprului, deci și Transnistria.

Dacia din timpul lui Decebal (86—106), ca și Dacia romană (106—271) se întindeau de asemenea până la Bug.

Chiar atunci când unitatea politică a Daciei a fost distrusă, formele romane de viață și de organizare politică n'au dispărut niciodată, ele rămânând aceleași la Români de pretutindeni.

După ce s'au încheiat state românești la dreapta Nistrului, tot teritoriul de la stânga lui și până la Bug, a tins mereu să se încadreze în unitatea politică de dincoace de Nistru; în același timp, o tendință asemănătoare venea și din spre Nistru, iar ca urmare a acestor tendințe naturale, domnii moldoveni au exercitat o reală suveranitate asupra Transnistriei, chiar atunci, — și să se

rețină aceasta —, când o altă stăpânire străină domina politicește teritoriul transnistrian, iar populația nu înceta de a depinde din punct de vedere administrativ, economic, religios sau cultural de țara Moldovei.

Această unitate politică explică de ce Români au dat cei dintâi o organizare politică în teritoriul dintre Nistru și Bug, — ca și dintre Bug și Nistru.

Rusia n'a anexat politicește Transnistria decât la anul 1792, cu 20 de ani mai înainte de răpirea Basarabiei. Acest adevăr se confirmă prin faptele istorice ce vor fi expuse mai jos.

Dacă Transnistria a făcut parte în tot cursul istoriei din aceeași unitate politică, împreună cu restul pământului românesc, și numai 150 de ani a fost altfel, reese dela sine că această permanență istorică, care este unitatea politică a pământului românesc, nu putea să fie încălcată multă vreme, fără ca până la urmă istoria să nu se răsbune, restabilind această unitate în limitele ei milenare.

O stăpânire politică, mai ales când ea este impusă cu forță și menținută cu cnotul, fie el țarist sau bolșevic, și cu amenințarea deportării în Siberia, nu creează un drept de stăpânire veșnică asupra unui teritoriu răpit, chiar dacă această stăpânire ar ține o mie de ani, iar nu numai 150 de ani, cum a fost cazul cu stăpânirea rusă în Transnistria.

Dreptul istoric al Românilor în Transnistria.

Trecutul istoric al Transnistriei face parte integrantă din istoria neamului românesc, de care nu se poate separa, în timp ce niciunul din celelalte elemente cônlocuitoare nu poate invoca vreo legătură a lui mai depărtată cu pământul Transnistriei.

Români sunt singurul popor cu drepturi istorice de mai multe ori milenare, pe pământul transnistrian, drepturi recunoscute în primul rând de străini, — dar necunoscute de noi.

Primii locuitori ai Transnistriei au fost aceiași strămoși ai neamului românesc de pretutindeni: TRACII, locuind încă din timpuri când harta etnografică nu pomenea de Ruși sau de Ucrainieni.

Istoricii vechi, ca: Herodot, Rufus, Strabo, Ptolemeu, au lăsat mărturirii necontestate că neamurile tracice (deci strămoși de-ai noștri) erau acelea care locuiau încă dela anul 1000 î.n. Hr., dincolo de Nistru și până la Nipru, unde se amintesc de triburi geto-dacice și de Cimerieni.

Herodot (484—425) amintește ca neamuri tracice între Nistru, (atunci Tiras) și între Bug (atunci Hipanis) pe Alazoni și Callipizi, care se întindeau și mai departe, pe coaste, până la Nipru. (Vezi și harta lumii, p. 5 din Atlasul Putzgers).

Inainte, ca și în timpul invaziei Scitilor (900-500) — un neam nomad, care încă pe vremea lui Herodot avea centrul dincolo de Nipru —, dar care avea preponderanță politică în acest teritoriu, elementul etnic rămâne tot cel trac, și destul de puternic încă.

Și în urma invaziei Celtilor (300—200), se constată triburi

geto-dace la Olbia, — cetatea dela gura Bugului —, și la Cher-
sonul tauric dela gura Niprului (pe atunci Boristene).

In sec. IV. în. Hr. Callipizii sunt pomeniți de istoricul Ephorus
la Nord de gurile Dunării, sub numele de Carpizi; ei nefiind
decât Geții Moldovei, cări mai târziu vor fi numiți Carpi.

Mai târziu, Ptolemeu (sec. II d. Hr.) așează între Dunăre și
Nipru o populație a Harpilor, iar în Bugeacul Basarabiei pome-
nește de un oraș Harpis, — deci în aceleași ținuturi în cari îi
găsim și pe Callipizii, — numiți mai târziu Carpizi. Tot el amint-
ește în părțile Podoliei de localitatea dacă Clepidava.

Aceste triburi geto-dacice vor face parte din marele imperiu
al lui Burebista (60—44), pentrucă Burebista a întreprins o expe-
diție răsboinică și în regiunile dela Nordul Mării Negre până la
Olbia, încorporând și acest teritoriu la imperiul său, care la răsărit
se întindea până la Bug și gura Niprului.

Cetatea Olbia, întemeiată pe la 645 în. Hr. de Grecii din
Miletul asiatic, recunoaște autoritatea lui Burebista, apoi stăpâ-
nirea romană.

Vieața autonomă a Olbiei și a Tirasului (C. Albă) începează
odată cu venirea Goților. Ultimele monete romane datează din
anul 235 dela împăratul roman Sever Alexandru.

Burebista zidește o cetate la Plopi, în Nordul Transnistriei.

Aici ar fi fost, pe stânga Nistrului, localitățile dacice și romane:
Clepidava, Eractum, Vibantavarium și Maetonium. (C. C. Giurescu,
Ist. Rom. p. 44, harta „Expanziunea dacă“).

Strabon (64 în. Hr. — 29 d. Hr.), descriind aceste regiuni,
spune că între Dunăre și Nipru se întindea mai întâi „STEPA
GETILOR“ (adică Bugeacul basarabean), iar dincolo de ea, adică
dincolo de Nistru, până la Sarmați și până la Sciții, — deci până
la Nipru, erau TIRAGEȚII, deci Geții traci dela Tiras (Nistru).

Spre Nord, Tirageții se întindeau departe în Podolia.

In istoria veche, strămoși noștri Traci s-au întâlnit în Trans-
nistria, și mai ales dincolo de Bug, cu alte popoare cari veneau
dinafară, ca: Sciții, Sarmații, Bastarnii, cari s-au amestecat
cu Traci, cum recunoaște însuși Strabo, — aşa cum mai târziu,
ca și azi, urmașii acestora — Români, s-au întâlnit la Bug cu po-
poare asiatice sau nord-europene, năvălitoare în Europa propriu zisă.

Intinderea hotarului imperiului lui Burebista până la Nipru,
adică până la marginea Tirageției, arată că până acolo se întin-
dea hotarul național al Tracilor spre răsărit.

Și Dacia romană se întindea peste Tracii dintre Nistru și Bug; însuși cronicarul moldovean MIRON COSTIN a scris că „sunt o seamă de istorici, cari dau și Podolia și Câmpul peste Nistru, până la apa Buhului“, ca făcând parte din Dacia.

Pe de altă parte, sunt știri despre caracterul tracic al ținuturilor transnistriene și pe vremea Romanilor.

Romanii au transformat acest teritoriu în stat clientelar, apoi au pus stăpânire definitivă pe el, încă înainte de cucerirea Daciei, romanizându-l.

Stăpânirea romană a lăsat urme în Transnistria.

Astfel lângă Tiraspol și la comuna Plopi din Nordul Transnistriei s-au găsit urme romane și monete dela împăratul Aurelian.

În comuna Coșnița, județul Tiraspol, locuitorii numesc „Traian“, dealul de lângă sat.

Pe locul de azi al Odesei, Romanii aveau în antichitate un port însemnat, „ISTRIANORUM PORTUS“.

În timpul stăpânirii romane, ca și în Maramureș și Nord-Estul Moldovei și al Basarabiei,— Daci liberi găsim și între Nistru-Bug și Nipru.

În harta Imperiului Roman a lui Mommsen, hotarul de răsărit era la Bug, unde existau legionari romani, valuri și fortificații, ale căror urme se văd și astăzi.

La 275, în timpul împăratului Aurelian, se găseau încă locuitori Dacoromani între Nistru și Bug.

Populația băstinașă a Tracilor a dăf naștere prin romanizare, poporului român și pe pământul transnistrian, ca și în celelalte țări tracice.

Astfel încât Românii transnistrieni sunt urmașii populației traco-romane.

Acest adevar este recunoscut chiar și de străini, și este destul dacă amintim că, pe la jumătatea secolului al XVI-lea, istoricul KUSSEWICZ din Lemberg scria că Românii dintre Nistru și Nipru... „sunt urmașii Dacilor și au prețioase virtuți militare“, pentru că la asediul Lembergului... „cohortele de veterani ai Dacilor transnistrieni (nume vechiu pentru Români) au luptat în centrul liniei de foc“... iar în bătălia dela Borosteko din 1651 au luat parte... „4000 de Daci transnistrieni“ (R. Seișanu-Universul).

Elementul tracoroman din Transnistria a urmat soarta întregiei romanități răsăritene, cu singura deosebire că soarta le-a

fost mai grea, fiind așezați tocmai în regiunea de pătrundere a năvălitorilor, atât din Nord cât și din răsărit.

Este semnificativ, în această privință, numele de „Bender“, adică poartă, pe care l-au dat Turanicii orașului Tighina.

Năvălirile barbare vor distrugе vieațа de stat a Tracoromanilor, iar masa etnică, care forma un bloc unitar și compact dela Bug până la Egee și Adriatică, își va pierde doar unitatea, în sensul că romanitatea răsăriteană va fi împărțită în mai multe blocuri.

Tracoromanii dintre Nistru și Bug, ca și cei din restul Daciei, își vor păstra formele de organizare și de vieață romană, însă de-acum reducându-se la organizări locale cu juzi și duci (deveniți cnezi și voevazi prin contactul cu Slavii).

În Transnistria, ca și în toate țările tracice, se formează poporul român, și era abia încheiat, când legiunile romane părăsesc Dacia, care nu mai putea să fie apărată de atacurile popoarelor barbare.

Epoca năvălirilor a ținut aproximativ o mie de ani, dacă socotim ca date principale, retragerea legiunilor romane din Dacia (271) și ultima năvălire barbară, aceea a Tătarilor (1241).

Sub stratul barbar cuceritor, nestabil, numai în trecere, elementul etnic românesc a continuat să trăiască, ca jarul sub cenușă, luptând din răsputeri cu toate greutățile, mai ales că poziția lui geografică îl expunea primelor atacuri barbare, cari erau cele mai furioase.

În acest timp ei au locuit în special regiunea pădureasă a Transnistriei.

Regiunea dela răsărit de Nistru, aflată sub domnia barbară, era numită de Greci și de Romani, tocmai pentru acest motiv, „Barbaricum“.

Cu toată sălbăticia lor, acești cutropitori vremelnici erau nevoiți și ei să crute populația autohtonă, pentrucă aveau nevoie de hrana, pe care nu puteau să și-o procure decât dela băstinași.

Astfel că elementul românesc n'a dispărut în timpul năvălirilor: el este singurul element etnic care se constată a fi locuit acest teritoriu și în evul mediu, ca și după aceea.

În tot acest timp, nici în Transnistria, nici în restul teritoriului dela Nordul Mării Negre, n'a existat vreo dominație politică rusească sau vreun element etnic rusesc.

Neamurile germanice, ca și cele mongole, n'au făst decât în trecere.

Ungurii n'au poposit decât un timp, pe la 850, în Atelcuz, adică în regiunea dintre Nipru și Prut, dar la Nordul acestori râuri.

Tătarii au trecut și ei pe aici la 1241, însă, după devastarea Poloniei, a Germaniei și a Ungariei, s'au așezat în hanate, în Sudul Basarabiei, pe care l-au numit Bugeac (care înseamnă unghiu, colț), în Sudul Transnistriei, pe care l-au numit Iedisan, și în Crimeea.

Aici numărul Românilor s'a micșorat, dar nu a dispărut.

Cu acești Tătari, Moldova și Muntenia au avut dese lupte; iar regiunea dintre Nistru și Bug a rămas aproape 100 de ani sub stăpânirea lor.

Ei vor ataca Moldova în diferite timpuri, mai ales atunci când credeau că Români nu se puteau apăra.

Puterea Tătarilor slabind, ținuturile acestea au căzut sub stăpânirea statului lituan, care prin prințul Olgert, mare duce al Lituaniei — socrul domnului moldovean, Petru Mușat, — cucerește dela Tătari, în 1331, Podolia, adică jumătatea de Nord a Transnistriei. (N. Iorga, Transnistria nr. 21).

Pe la anul 1400, statul lituan cuprindea un teritoriu întins, care atingea fluviul Duna la Nord și Marea Neagră la Sud.

Din acest stat făcea parte, la acea dată, întreaga Transnistrie.

Stăpânirea lituană nu este însă reală, nici directă, ci numai cu numele, statul lituan fiind preocupat de alte griji; din această cauză aici continuă să domine Tătarii. (N. Iorga, Transn. nr. 21).

Cu Tătarii se luptă întemeietorii statelor românești: Muntenia și Moldova.

Basarab îi alungă din Sudul Basarabiei, (între 1345—1350), apoi Bogdan-Mușatinii, și în special Alexandru cel Bun, îi alungă peste Nistru, fixând granița Moldovei pe acest fluviu, dela Hotin și până la Mare.

Ștefan cel Mare i-a ținut la Nistru și toate încercările lor au fost zădărmicite.

Pentru că Podolia nu era o piedică pentru Tătari, cari, din lipsă de pază, năvăleau prin această țară, Domnii moldoveni vor fi nevoiți să ocupe și să stăpânească vadurile de pe stânga Nistrului, unde îi găsim stăpâni încă de pe la 1400.

Tătarii devin amenințători mai ales dela 1475, când hanul lor Mengli-Ghirai recunoaște suveranitatea Turcilor, și participând de-acum la orice acțiune militară a acestora.

Dacă Turcii, în vremea lui Ștefan, n'au putut să cucerească

Moldova, fiind respinși, ei și-au îndreptat privirea spre Crimeea, unde era cel mai bogat port de comerț dela Marea Neagră, — Caffa —, (azi Feodosia) a Genovezilor.

Ștefan cel Mare trimite câteva cete de Moldoveni în ajutorul Genovezilor, atacați de Turci.

Portul însă, asediat de pe mare de Turci și atacat de pe uscat de Tătari, cade în mâinile Turcilor, la 1475.

De sub stăpânirea Lituaniei, Podolia a trecut sub aceea a Poloniei.

Podolia polonă ținea malul Nistrului numai până aproape de Dubășari. Ea nu avea o administrație reală și nici vreo pază adevărată, de aceea stăpânii de fapt erau proprietarii de pământ.

Între 1672—1699, stăpânirea Podoliei cu cetatea Camenița o au Turci.

La 1699, prin pacea dela Carlovitz, revine din nou Poloniei, până la 1793, când, prin a doua împărțire a Poloniei, această regiune este anexată de Rusia.

Trecând la jumătatea de Sud a Transnistriei, constatăm că pe la 1559, Lituania nu mai avea Iedisanul, în care stăpâneau Tătarii, — cari dela 1475 intraseră sub suveranitatea turcească, — aşa încât, dela acea dată, Turcii vor exercita o dominație politică în teritoriul Iedisanului, până la 1792 când Rușii, prin pacea dela Iași, anexează și această jumătate a Transnistriei, astfel că, dela 1793, Transnistria se află în întregime sub stăpânire rusească.

Răpetăm, că sub acest val de popoare barbare și dominații străine, elementul românesc n'a dispărut din Transnistria, aşa cum n'a dispărut de pe niciun petec de pământ românesc.

A suferit mult, o parte s'a refugiat în regiunile deluroase, a revenit, s'a refăcut, dar n'a dispărut.

Dimpotrivă elementul băştinaș va fi cu timpul, când împrejurările vor permite, mărit prin adăogarea unui element românesc ce se cobora din Basarabia și Transilvania.

Nu numai că acest element etnic n'a dispărut, dar el a jucat roluri importante, în diferite momente ale istoriei, chiar în epoca aceasta a năvălirilor, fiind amintiți, în același timp, nu numai ca un element etnic, dar și ca un element politic, deci stăpânitor.

Astfel prezența Românilor este constatătă încă din anul 898 în cronica lui Nestor, apoi la anul 900 într'o hartă a maiorului german Wedell.

In fine, cronicile rusești, documente ungare, bule papale,

etc., din sec. 12—13, constată că Români din Transnistria aveau niște țări ale lor, numite, una ȚARA BOLOHOVENILOR, alta ȚARA BRODNICILOR; de asemenea se constată că PRIMII CAZACI AU FOST IN REALITATE ROMÂNI.

Sub o formă sau alta, Români au jucat în Transnistria și un rol politic, explicabil de altfel prin marele lor număr.

Numai lipsa isvoarelor și a documentelor ne împiedecă să cunoaștem mai mult din istoria acestor frați.

În evul mediu, când statele nu erau formate, nici Principatele Române, nici Rusia, — Români transnistreni erau organizați în cnezate și voevodate, — urme ale vechei forme de organizare —, ca și frații lor de pe restul teritoriului de moștenire tracoromană, — numiți fiind în cronicile rusești sub diferite nume, ca: VOLOHI, VOLOHOVENI, BOLOHOVENI și BRODNICI.

Cea mai veche cronică rusească cunoscută, care vorbește despre Români, numindu-i VOLOHI, și le acordă 4 capitole, este aceea a lui Nestor.

Numele de Voloh sau Boloh este același cu Vlah sau Valah, nume cu cari noi Români suntem numiți de unele popoare, în special de cele slave.

Tot cu acest nume ne numesc și Ungurii = „Olah“, Turcii = „Iflah“, Grecii = „Vlahos“ etc.

Cronicarul Nestor scrie că Români s-au luptat cu Slavii, pe cari i-au gonit spre Nord.

Apoi că ... „în anul 6406 (898) Ungurii au trecut pe lângă Kiev, pe lângă muntele, care și astăzi se numește UGORS-KORE (muntele Ungurilor) și au ajuns la Nipru și și-au întins corturile aici, căci erau nomazi, cum sunt și Polovcii (Cumanii).“

Venind din spre răsărit se îndreptau spre Carpați și începură să se lupte cu VOLOHII și Sclavinii, iar VOLOHII supuseră țara Slavilor.

În urmă însă Ungurii goniră pe Volohi și luară în stăpânire această țară și se aşezără cu Slavii împreună și de atunci țara se chiamă Ungaria.“

Ungurii, în drumul lor spre Tisa, s-au ciocnit prima dată cu un voievodat românesc, ce avea capitala la Perișani, între Nistrul inferior și Bug, — despre care pomenește hrisoavele lituane și polone (C. I. M. Transnistria, anul I., n. 2).

Celelalte cronici rusești vorbesc de Români sub numele de BRODNICI (numele acesta fiind o traducere în limba slavă a

numelui de „vădean“, adică de locitor dela vaduri, și anume dela vadurile marilor râuri pe cari le locuiau Români.

Altă dovedă despre prezența Românilor aici este datorită maiorului german Rudolf Wedell, care într-o hartă tipărită în 1824 la Berlin, arată că pe la anul 900, — adică puțin după trecerea Ungurilor spre Tisa, — Români aveau hotarul de apus la Tisa, iar cel de răsărit dincolo de Nipru, aproape de Doneț, la Sud Marea Neagră și Marea de Azov, iar la Nord linia Movilău-Doneț.

Țara Bolohovenilor.

În sec. XII și XIII cronicile rusești amintesc, în vecinătatea principatelor rusești de Haliciu, Volhinia și Kiev, de o țară a BOLOHOVENILOR, care nu este altceva decât o ȚARĂ A ROMÂNIILOR, deoarece, cum am spus, cronicile sunt rusești, iar Rușii ne numesc pe noi, Volohi sau Bolohi.

TARA BOLOHOVENILOR, adică a Românilor, se cuprindea între isvoarele Nistrului, Pripet și Nipru, situată deci pe Bug, în fostul guvernământ al Podoliei, în drumul dela Kiev la Haliciu.

Prima mențiune despre această țară datează dela 1150.

În jurul acestui an, cnezii bolohoveni — adică români — se luptau contra voevodului dela Kiev.

De fapt voevodatele bolohovene apar înaintea anului 900 și dispar ca organizații politice, după anul 1257, când le ia locul voevodatul rutean dela Haliciu.

Parte din elementele vlahoromâne ce formeau voevodatele bolohovene, strâmtorate de Slavii ruteni, s-au coborât mai spre Sud, adică în Transnistria de mijloc.

Pe la anul 900 aceste voevodate bolohovene se întindeau până la Nipru, cum reiese din harta maiorului german Wedell.

Din aceste voevodate face parte și voevodatul din Sudul Transnistriei, cu capitala la Perișani.

La 1231 cnezii bolohoveni ajută pe regele ungur, Andrei II, împotriva principelui Daniil Romanovici al Volhiniei, iar la 1235 iau parte la războiul dintre prințele de Cernigov și Volhinieni, fiind aliați cu primul.

Principatele slave din vecinătate nu aveau nicio putere să ocupe aceste voevodate.

Nu numai că nu puteau face aceasta, dar în luptele dintre

acești principi slavi, Bolohovenii joacă un rol important, pentru că la năvălirea Tătarilor (1241), ei s-au supus dela început, cu obligația de a le da grâu și mieu, în timp ce cnezii și populația slavă fugeau în fața năvălitorilor.

Puterea principatului dela Kiev s'a manifestat târziu, când a primit creștinismul dela Români, ca și normele de organizare aduse de Moldoveni.

Cronica lui Ipatie scrie că prințele Daniil Romanovici al Volhiniei, și el supus Tătarilor, profitând de un moment când Tătarii erau ocupati în alte lupte, atacă la 1257 pe Bolohovenii dintre Kiev—Haliciu—Volhinia, pe cari însă nu i-a putut supune.

Cu această ocazie, li s-au luat Bolohovenilor mai multe orașe, până la orașul Jidacev, cetatea de judecată a Vlahilor. (A. S. Petrușevici, citat de P. St. Ilin, Transnistria n. 15).

Despre acest oraș scrie A. S. Petrușevici, într-o carte apărută în 1899 la Liov, că este o localitate veche de judecată a locniciilor de acolo, a Bolohovenilor, adică a Românilor, de unde și numirea de Jidacev (în sec. XIII se numea Judacev).

Numele este latin și vine din „judicium”, adică scaun de judecată, ceea ce înseamnă că Români erau organizați acolo pe scaune de judecată.

Voevodul bolohovean a avut capitala la Bolechov, în Galitia, ce apare cu mențiunea „Villa Valahorum”, oraș cu 100.000 de locuitori, pe lângă alte 7 orașe bolohovene.

Dela Bolohoveni, creștinismul a trecut la Slavi, Ruteni și Ucrainieni.

Pentru bisericile lor, Bolohovenii primeau ajutor dela domnii și boerii moldoveni.

Episcopul Hotinului exercita puterea bisericescă și asupra teritoriului din „Terra Blahorum”, Țara Românilor.

Voevdodatele dispar ca organizație politică, după anul 1257, când le ia locul voevodatul rutean dela Haliciu.

În situația aceasta vor rămâne Bolohovenii, până ce pământurile Podoliei și ale Kievlui intră sub stăpânirea statului lituan (P. St. Ilin—Transnistria 15).

Sunt și alte știri, cari pomenesc de Români din țara, numită în cronicile rusești a „Bolohovenilor”.

Cronicarul bizantin, **Nicetas Choniates**, scrie că la anul 1164, **Andronic Comnen**, vărul împăratului Manuil Comnenul, scăpând

din inchisoare și fugind spre Nord, . . . , a fost prins la hotarele Galicii de către Vlahi“.

La localitatea **Sjonhem** din Gotland, -- o insulă a Suediei, în Marea Baltică --, s'a găsit o inscripție cu rune (literele alfabetului vechiu german), în care se spune că un Tânăr nordic (adică de prin Nordul Europei) a fost ucis, în drumul său dela **Vistula spre Bug** — de „**BLACUMENI**“ — (pe la finele sec. al XI-lea — sec. al XII-lea). (C. C. Giurescu, Ist. Rom vol. I).

Dar „**VLAHII**“ lui **Choniates** nu sunt altceva decât Români din „**Tara Bolohovenilor**“, în care cade regiunea dela „hotarele Galicii“, aşa cum tot Români sunt și „**Blakumenii**“ din inscripția dela Sjonhem, pentrucă numele de „**Blakumen**“ nu este decât forma germană a numelui de „**Blah**“-, „**Vlah**“ adică de Români, iar drumul „dela **Vistula spre Bug**“ — cade în „**Tara Bolohovenilor**“, adică în Transnistria nordică de azi.

Țara Brodniciilor.

Incepând de pe la anul 1222 și până la 1359, se vorbește despre Români din această regiune sub numele de BRODNICI, iar țara lor numită ȚARA BRODNICILOR.

Numele de Brodnici ar fi slav și ar veni dela slavul „brod“ — vad — deci Brodnicii ar fi locuitorii dela vaduri, vădeni. (C. C. Giurescu).

Despre ei pomenesc autorii bizantini, cronicile rusești, documente, diplome și bule papale.

Țara aceasta apare cuprinsă între: Nistru, Mare, Doneț, linia Movilău—Doneț la Nord; peste Nipru, linia ar trece mai sus de Ecaterinoslav.

La Sud apar până la așezările Cumanilor, pe litoralul Mării Negre.

Pe acest teritoriu, Români locuiau într'adevăr multe vaduri de ape: spre Sud-Vest Prutul și Siretul; spre răsărit Nistrul, Bugul, Niprul, Donețul și cu afluenți lor, astfel încât era firesc ca prezența lor pe malurile atât de ape, să fie înregistrată în cronicile rusești, sub numele de „Brodnic“, adică locuitori dela vaduri.

Teritoriul Brodniciilor se întâlnea și chiar se suprapunea, pe oarecare întindere cu Țara Bolohovenilor.

Ei erau organizați în voevodate, cunoscându-se și numele unui voevod.

Din cronica rusească a lui IPATIE aflăm că pe la 1147 principalele rusi SVIATOSLAV, pornind răsboiu împotriva Vaiticilor, au avut și sprijinul Cumanilor și al BRODNICILOR, deci al Românilor.

Acest fapt este confirmat și de alte isvoare.

Tot în letopisețul rusesc se amintește de un răsboiu purtat de principalele MSTISLAV din Novgorod, în 1216, contra principelui IAROSLAV din Susdali, de partea acestuia din urmă fiind și BRODNICII.

În 1223, la famoasa luptă dela CALGA (un mic fluviu ce se varsă în Marea de Azov) dintre Tătari și Ruși, aliați cu Cumanii, iau parte și BRODNICII, sub conducerea voevodului lor PLOSCÂNEA, alături de vestitul GENGIS-HAN, și împotriva principilor slavi și cumanii, spre a le opri expansiunea. Victoria a fost de partea Tătarilor și a aliaților lor, Brodnici, adică a Românilor.

Brodnicii asediază la Kiev pe principalele Mstislav al Rușilor, care, predându-se, este dat Tătarilor.

PLOSCÂNEA ar fi unul dintre cei dintâi voevazi români, cunoscuți în istoria noastră, unii cercetători îl consideră chiar ca primul voevod român cunoscut, dacă ținem seama că voevozii

cunoscuți în cronicile ungurești au titlul de **dominus** sau **dux**, iar alții sunt amintiți sub numele de **principi**. (G. Popa-Lisseanu, Transnistria nr. 7)

Că aceste două țări erau locuite de Români, se dovedește și din cercetarea toponimiei din ținuturile ce-au aparținut Bolohovenilor și Brodniciilor, cari păstrează în radicalul lor, numele etnic de **VOLOHOI** sau **BOLOHOI**.

Primii Cazaci au fost Români.

După năvălirea Tătarilor, cari au devastat Ucraina, și ținuturile unde-i găsim pe Bolohoveni și Brodnici, aceste țări apar sub numele de „**STEPA PUSTIE**“.

Aici vor domina, în afară de Tătari, Pecenegii și Cumanii.

În acest timp Românilor, din numita regiune, nu mai sunt amintiți sub numele de Bolohoveni sau Brodnici, dar ei n'au dispărut de pe acel teritoriu, aşa cum s'ar crede, ci au început să fie cunoscuți sub alt nume, acela de „**CAZACI**“.

Intr'adevăr, pornind dela începutul sec. al XIII-lea, Românilor se coboară din păduri, dealuri, văi, etc., și pentrucă ei apăreau ca oameni liberi, — urmașii ai Românilor dela 900, ai Bolohovenilor și ai Brodniciilor, — sunt porecliti, de Cumanii în special, cu numele de „Cazaci“. (Cazac în limba lor însemnând „om liber“, I. Zaftur, Transnistria nr. 1).

Astfel că primii Cazaci au fost în realitate Români și încă liberi, iar nu Ruși sau Ucrainieni, cum s'ar crede după sensul de azi al cuvântului.

În legătură cu jafurile ce fac în Moldova Cazacii și Tătarii, pe la finele sec. al XVII-lea, cronicarul **Nicolae Costin** (1660—1712) scrie, în timp ce Nordul Țării era ținut de Poloni: . . . „**Așișdereea la ținutul Orheiului și al Lăpușnei cuprinsese acum hanul tătăresc, de făcuse hatman căzăcesc, de ținea pe locul țării Ucraina cu târguri și cu sate, numindu-se Cazaci, și MAI MULTI MOLOOVENI ERAU**“.

Și dacă aceasta era situația la câteva secole dela apariția acestei Căzăcimi, — putem să ne dăm seama cât de românească va fi fost Căzăcimea, la apariția ei.

De Cazaci se folosește statul lituan ca ostași pentru apărarea pământurilor de năvălitori, acordându-le privilegii deosebite.

Numai cu timpul, la acești Cazaci se vor adăuga și alte

elemente etnice, mai ales Ucrainieni din Polonia, dar și Moldoveni din dreapta Nistrului și a Prutului, când Cazacii vor deveni un conglomerat de popoare cu limbi diferite, dar cele mai întrebuintă fiind limba română și cea ucrainiană.

Pe noi ne interesează această problemă a Cazacilor ca să dovedim ceva mai mult, anume prezența Românilor în evul mediu, chiar dincolo de Bug, până la Nipru, pentrucă influența acestor Cazaci români nu se simte atât de mult între Bug și Nistru, adică în Transnistria, unde satele românești se dezvoltă și se înmulțesc, ca urmare a elementului autohton românesc de-acolo.

In vremea aceasta, peste Bug, așezările ucrainiene **nu coborau** la Sud de linia Nordul Moldovei — Doneț, pentrucă acolo dominau Cazacii, adică Români.

Dovadă că acești Cazaci erau Români este și faptul că organizația lor, constatătă pe la finele secolului al XVI-lea, era după **sistemul confederației bolohovene**, adică românești, în regimenter cu hatmani.

Așezările lor nu-s nici sate, nici orașe, ci numai corturi militare.

Ei se ocupau și cu incursiuni în statele vecine: Moldova, Polonia, Rusia, Turcia și regiunile tătărești.

Dela 1560, Căzăcimea începe să joace și un rol politic, devinind o forță, deoarece dispunea de 50—60.000 de oameni înarmați. La această dată elementul românesc în Căzăcime reprezenta încă o proporție de o treime.

In această vreme, finele secolului al XVI-lea, Cazacii devin, în primul rând, un pericol pentru latifundiarii poloni, cari urmăreau să-i subjuge și să le ia pământurile până la Marea Neagră.

De aceea, Ștefan Batori (voevod al Transilvaniei dela 1571 și rege al Poloniei dela 1576) ia măsuri contra lor pe la 1589-1590.

Din această cauză, ei sunt nevoiți să se refugieză în regiunea sălbatică a Niprului inferior, formând acolo un stătuleț al lor, ce se va numi Zaporojie, iar ei Cazacii Zaporojeni.

Faptul că Români au dat în permanență elemente de conducere, atât în domeniul politic, ad-tiv cât și în cel militar, este o nouă și puternică dovadă că ei formau elementul cel mai numeros și principal în Căzăcime.

Nu rareori chiar hătmănia, adică comanda supremă a Cazacilor, o aveau Români.

Primul mare hatman al lor a fost moldoveanul ION VALAHUL

zis POTCOAVĂ, (supranumit Potcoavă datorită marelui putere), care în 1577 a fost ales hatman al tuturor Cazacilor.

El determină pe Cazacii Zaporojeni să-l ajute să ocupe și tronul Moldovei (în Nov. 1577), pe care îl ține însă numai câteva săptămâni, fiind bătut de Petru Vodă Șchiopul.

El este preamarit în cîntecelile Cazacilor dela Don și Nipru.

Cazacii au mult de luptat împotriva Polonezilor, cari vroiau să-i cucerească.

La 1593 lupta împotriva acestora este condusă de hatmanul LOBODĂ, iar la 1597, când Polonia încearcă o împăcare cu Cazacii, ea recunoaște ca superior al acestora pe Tihon Baibuza.

In Dec. 1637 hatman era românul ILIAŞ CARAIMOVICI, iar la 1638, D-TRU HUNU.

Pe vremea viteazului hatman BOGDAN HMILNIȚCHI (1648) — contemporan și încuscris cu Voievodul moldovean Vasile Lupu, — Cazacii cunosc o epocă de glorie.

Ei bine, în această vreme, din 15 conducători ai Cazacilor, 8 erau Români, iar regimenteri întregi erau alcătuite din Moldoveni, cari luptau pentru apărarea drepturilor lor și împotriva Polonezilor asupratori.

După Hmilnițchi începe epoca de decadere a Căzăcimii, pentrucă la luptele cu Polonii, se adăogă și luptele interne.

Între 1657—1659, Căzăcimea este răsculată de colonelul de Poltava, românul Pușcaru, împotriva hatmanului Vâgoschi, chiar în primele zile ale conducerii acestuia.

Aceste turburări interne au dus, nu numai la slăbirea puterii căzăcești, dar și la împărțirea ținuturilor locuite de ei, între cei trei vecini puternici: Rusia, Turcia și Polonia.

Astfel Rusia anexează la 1667, Ucraina de dincolo de Nipru, iar cea de dincolo de acest fluviu revine Polonilor, iar o a treia parte a Cazacilor, cari au ca hatman pe Petru Doroșenco, se închină Turcilor.

Turci folosesc raporturile lor cu Cazacii lui Doroșenco, ca să-și întindă stăpânirea în dauna Poloniei, dela care cucerește, în anul 1672, cetatea Camenîța de pe Nistru, cu regiunea de Nord a Transnistriei, adică Podolia, — care devine olatul Podoliei —, și osebit Ucraina.

Pacea se încheie la Buceaci, iar craiul polon Mihail Visniovîțchi se obligă să plătească și un tribut anual sultanului Mahomed al IV-lea.

In anul 1673, însă, Polonii, — ajutați de Munteni și Moldoveni —, reiau luptele cu Turcii, dela cari obțin o parte din Ucraina, și anularea tributului, însă Podolia cu Camenița rămâne mai departe Turcilor (1676).

După acest eveniment se produce o schimbare de raporturi între Cazaci și Turci.

Cazacii —, de sub conducerea hatmanului Doroșenco, vasal Turcilor, — pentru că erau amenințați de Poloni, cari manifestau mereu pretenții de cucerire asupra lor, și negăsind sprijinul necesar la Turci, trec de partea Moscovei.

Atitudinea lui Doroșenco fiind socotită ca o trădare, Turci dău hătmănia lui Juri Hmilnițchi și declară răsboiu Moscovei (la 1677).

Marele vizir Kara Mustafa comandă armata turcească, ase diază cetatea Cehriniului, pe care o cucerește, cu ajutorul Românilor, conduși de domnii: Antonie Ruset al Munteniei și Duca Vodă al Moldovei (1678).

Răsboiul acesta se termină la 1681 cu pacea dela Bahci-Sarai din Crimeea, prin care Rușii recunosc Turcilor drepturi asupra Ucrainei dela Sud de Kiev și pe malul drept al Niprului până la Nistru, stabilindu-se ca graniță a stăpânirii Cazacilor Zaporojeni, affluentul din stânga Bugului, anume Siniuha.

Stăpâni pe Ucraina, Turci numesc de astă dată, la 25 Iunie 1681 ca hatman al Ucrainei, pe Domnul Moldovei, DUCA VODA, pentru că Turci aveau încredere în el.

Numele Ucrainei — în timpul lui Duca Vodă — se extinde și asupra Transnistriei de centru, care va face parte din aşa numita „Ucraină“ atribuită domnului moldovean.

Această schimbare politică, mărește dușmănia Polonilor față de Moldova.

Astfel că pe când Duca Vodă, „DOMN AL MOLDOVEI ȘI HATMAN AL UCRAINEI“, se întorcea dela asediul Vienei (1683), unde luase parte ca vasal al Turcilor, și se întrepta spre Iași, venind din spre Oituz, este prins de oamenii lui Ștefan Petriceicu Vodă, care venise cu ajutor polon, să ocupe tronul Moldovei.

Duca Vodă este trimis în Polonia (Dec. 1683), unde și moare la Lemberg (în 1685).

Prin acest act se pune capăt stăpânirii lui Duca Vodă în Transnistria și în Ucraina, iar Turci pierd supremația în această țară, care trece sub stăpânirea Moscovei.

La încheerea păcii dela Carlovitz (1699), Polonii manifestă pretenții asupra Moldovei, cari merg până acolo încât cer dela Turci întreaga Moldovă, pentru ca, în cele din urmă, să se mulțumească numai cu reluarea Transnistriei de Nord, — adică Podolia cu cetatea Camenița.

Românii din această regiune reintră sub stăpânirea dușmanoasă a Poloniei, în timp ce Transnistria de Sud (ledisanul) rămâne mai departe sub Turci.

In ce privește Ucraina, țarul Petru cel Mare încredință hătmânia acestei țări lui Ion řtefanovici Mazeppa, care, reluând lupta pentru independență, trece de partea lui Carol al XII-lea și este învins odată cu acesta la Poltava, în 1709.

Inspiratorul și mâna dreaptă a lui Mazeppa era moldoveanul Matei Sgură, ministrul său de externe.

Pe timpul său, insurecția căzăcească este condusă de românul Petrică, zis Petrică Ivanencu.

După aceea Cazacii au un mare hatman, pe românul tighinean dela Varnița, de lângă Tighina, anume DĂNILĂ APOSTOL, care, deși avea 70 de ani, a fost ales în unanimitate hatman, la 1 Oct. 1727 (și până la 1734).

Cazacii și țărăniminea din stepă n'au cunoscut un hatman mai viteaz și mai iubit decât Dănilă Apostol.

Inainte de a fi ales hatman, fusese polcovnic (adică colonel), și, în această calitate, a condus regimentul său timp de o jumătate de secol, a bătut pe Tătari la gura râului Teasmin, în 1688; în 1689 luptă în fruntea a 10.000 de ostași împotriva Tătarilor, repurtând și alte succese, cari au uimit întreaga „Căzăcime.“

După hatmanul Dănilă Apostol, Cateriňa a II-a care se întărește tot mai mult în Ucraina, destiințează la 1764 hătmânia Ucrainei, trecând atribuțiile acesteia asupra unui guvernator general.

Astfel că populația românească din regiunea căzăcească intră tot mai mult sub influență, apoi sub stăpânirea efectivă a Rusiei.

Prin această Căzăcime înțelegem elementul românesc de pește Bug.

Întinderea stăpânirii rusești către Marea Neagră pune capăt istoriei Cazacilor, cari vor fi de-acum înglobați în statul rusesc, pierzându-și orice importanță.

Stăpânirea Domnilor Moldoveni peste Nistru

Nu numai că Români au fost singurul și cel mai vechiu element etnic peste Nistru, deci în Transnistria, dar se constată că domnii români, adică șefii statelor românești, ai Moldovei și ai Munteniei, au exercitat drepturi de suveranitate asupra Românilor de peste Nistru, chiar atunci când în aceste părți domina politicește un element străin, aceasta ... „pentru că locuitorii aveau conștiința unei Moldove mari până la Bug“ (C. I. Marosin, Transnistria, nr. 12), afară de aceasta, domnii români au stăpânit efectiv teritoriul peste Nistru.

„Băstinașii Transnistriei au consumat să plătească dările pentru visteria Moldovei; au recunoscut autoritatea pârcălabilor moldoveni dela Balta, Movilău și Dubășari; făceau judecările după „jus valachicum“ (adică după dreptul românesc); apelau sentințele la Divanul Țării din Iași; au recunoscut puterea spirituală a Episcopilor dela Hotin, Cetatea Albă, Huși, Ismail și Proilavia“. (C. I. Marosin, Transnistria 12).

Mitropolii români și-au continuat activitatea lor și după ocuparea Transnistriei la 1792; puterea lor spirituală se întindea până în regiunea Nipru-Bug. (N. P. Smochină, Universul).

Chiar ... „Polonii, Tătarii și Turcii n'au exercitat decât o semisuveranitate asupra acestui teritoriu, fapt ce reiese din îngăduința acestora de a lăsa pe domnii Moldovei să-și exercite suveranitatea lor, să desvolte acolo o vieață comercială românească, vieață bisericească, socială, culturală românească“ (C. I. Marosin, Transnistria 12).

Această exercitare de drepturi a fost posibilă și îndreptățită

numai de marele număr al Românilor, cari — pe acel teritoriu — aveau majoritate absolută.

Deci Românii erau acolo o puternică realitate etnică, care manifesta tendințe de a realiza o unitate politică cu statul liber al Moldovei.

Când Polonezii dominau acele regiuni, ei nu exercitau decât o semisuveranitate asupra Transnistriei, doavadă faptul că ei au trebuit să recunoască alegerea liberă, făcută de Cazaci — pe atunci în majoritate Români — a hatmanului moldovean dela Varnița, Ion Potcoavă, deși până atunci ei numea pe hatmani. (C. I. Marosin, Transnistria nr. 12).

În vremea dominației turcești, când Turcii au încheiat pace cu Caterina a II-a, și au convenit cu Tătarii să se retragă în stânga Niprului, — anume în stepa Nogai —, iar Rușii să nu se coboare, stabilind acel teritoriu, numit „locus nullius“, nu au convenit nimic privitor la elementele vlahoromâne, cari se găseau acolo, tocmai pentru că ele erau așezate în acea regiune dela prima descalecare, și prin aceasta, recunoscându-li-se, de ambele părți, caracterul lor autohton. (C. I. Marosin, Transnistria 12).

În antichitate, Slavi n'au existat în această regiune, iar în evul mediu statele slave răsăritene s'au organizat departe de Bug, în jurul Kievului și a Moscovei; cîrmuirea țaristă, de abia după 1792, — când Rusia atinge politicește, pentru prima oară, hotarul Nistrului, — a început să colonizeze cu Slavi Transnistria, căutând, în același timp, să strămute pe Români dincolo de Bug. (Em. Diaconescu, Transnistria 14).

La Nordul Mării Negre au dominat multă vreme Tătarii și apoi Turcii.

Nici unii, nici alții n'au găsit acolo pe Ruși sau pe Ucraineni ci pe Români, cari formau singurul element etnic în acele ținuturi; organizați politicește, și aflându-se chiar, dela un moment dat, sub suveranitatea domnilor români.

Nici Tătarii, nici Turcii n'au întrerupt această suveranitate pe care domnii moldoveni o exercitau asupra Transnistriei.

Supremația domnilor Moldovei asupra Transnistriei au recunoscut-o și istoricii străini, chiar și Ruși. (C. I. Marosin, Transnistria 12).

La 1390, **ROMAN VODĂ** al Moldovei se intitula „DOMN DELA MUNTE PÂNĂ LA MARE“, cu ambele maluri ale Nistrului, așezând străji moldovene, cari să păzească vadurile de pe stânga Nistrului: la Vadul lui Vodă, Vadul lui Rașcu, Vadul Iuri, Vadul

dela Bude, și să ocrotească târgurile pe lângă cari se strânsese o populație moldovenească, ca la Iuhurluc, Dubășari, Rașcov, Movilău, Balta, unde ei au dat voe să se țină târguri.

Domnul moldovean avea răspunderea pentru siguranța drumului de comerț dela Movilău-Oceacov, numit „șleahul Vlahilor“, adică „drumul Românilor“.

Domnii români numeau pentru administrație pârcălabi la Dubășari, Movilău și Balta; zapci pentru încasarea impozitelor la vaduri și târguri.

Istoricul N. Iorga recunoaște că Nistrul, pe la anul 1400, era un fluviu românesc, pentru că Români erau stăpâni pe ambele lui maluri.

Sub **PETRU ARON VODĂ** niște pescari români din Cetatea Albă, au pus stăpânire la 1454, pe cetatea Lerici a Genovezilor, dela limanul Niprului, arborând steagul moldovenesc deasupra cetății, pe care o țin mai mulți ani, până ce căzu în mâinele Tătarilor. Aceștia o numesc Ozu, — românește Vozia —, iar rusește Oceacov, după care hinterlandul să numește olatul Oceacovului. (I. I. Nistor-Transnistria nr. 3).

ȘTEFAN CEL MARE face un mareț plan politic, care îngloba întreg teritoriul Moldovei, până departe dincolo de Nistru, încheind legături de familie peste Nistru. Astfel prima soție, Doamna Eudochia, era sora țarilor dela Kiev, coborîtoare din dinastia lituană, iar fiica acesteia cu Ștefan cel Mare, Elena, s'a căsătorit cu fiul marelui cneaz al Moscovei.

A doua soție a lui, era din Mangup-Crimeea, dintr'o ramură a Comnenilor, împărați în Trapezunt.

După moartea lui Petru Aron, cetatea Lerici și regiunea ei au intrat sub stăpânirea lui Ștefan, care o ține până la 1475 când o cucerește Turcii (I. Zaftur-Transnistria nr. 4).

Un document din 1574, dela **IOAN VODĂ CEL CUMPLIT**, arată că... „Țara noastră Moldova trece mult dincolo de Nistru“.

Acest domn dădea la 1574 unui portar al său, pentru acte de vitejie, o moșie... „din țara Moldovei mele de peste Nistru“.

IEREMIA MOVILĂ întemeiază Movilăul pe stânga Nistrului și avea moșii și peste Nistru, la Ușița și la Domnița.

MIHAI VITEAZUL stăpânește „părțile tătărești“, — adică ținutul ledisanului, de dincolo de Nistru, Transnistria de Sud, dela Nistru și până dincolo de Inguleț, affluent al Niprului.

În fine **DUCA VODĂ**, în calitate de hatman, va stăpâni 3 ani

(1681—1683 Dec.) nu numai jumătatea nordică a Transnistriei, — dar și parte din Ucraina până la Nipru.

De aceea el se intitula „DOMN AL MOLDOVEI ȘI AL UCRAINEI“.

In timpul său, hotarul Moldovei ajunsese până la Nipru.

Cum s'a ajuns la hătmănia lui Duca Vodă în Ucraina?

După moartea hatmanului Bogdan Hmilnițchi, Cazacii din Ucraina s'au închinat Turcilor, cari atunci erau o mare putere.

Turci, ne mai având încredere în hatmani autohtonii, au dat hătmănia, adică conducerea Ucrainei, domnului moldovean, DUCA VODĂ, la 1681, și o va ține trei ani.

Ucraina lui Duca Vodă cuprindea teritoriul central dintre Nistru și Nipru, deci trecând și dincolo de Bug; astfel că domnul își așează reședința lângă Nemirov, pe stânga Bugului, iar alte case domnești își face la Ticanauca, în fața Sorocii.

In timpul lui Duca Vodă, elementul autohton românesc dintre Nistru și Bug, care era rar din cauza deselor năvăliri barbare și a luptelor, se va înmulți acum, prin acțiunea de colonizare întreprinsă de noua stăpânire românească, cu Români din Moldova.

Numirea lui Duca Vodă ca hatman al Ucrainei nu era de altfel decât recunoașterea unei stări de fapt, prin care trebuie să înțelegem vechea suveranitate, pe care domnii români au exercitat-o asupra teritoriului dintre Nistru și Bug, precum am văzut, ei fiind stăpâni pe stânga Nistrului încă înainte de anul 1400, și această stăpânire n'a fost posibilă decât datorită elementului etnic românesc băştinaș, care era atras să recunoască, datorită originei comune, instituțiile de stat ale Moldovei, chiar atunci când politicește se afla sub dominații străine.

Așa de pildă, sub stăpânirea Turcilor, Români din Transnistria și din Ucraina, ca și cei din raialele turcești, au autonomie ad-tivă și bisericăescă.

In raialele turcești din Moldova și Bugeac, ca și în Ucraina hanului, deci și în Transnistria, se întrebunează limba română chiar și în organizația ad-tivă.

Turci permit să se înființeze, după anul 1559, pentru raialele din Moldova de răsărit o Mitropolie proprie, numită „a Projilavei și a Ismailului“ (după d. dr. V. Jinga s'ar fi întemeiat la 1600).

Activitatea acestei Mitropolii se va întinde și dincolo de Nistru, cu care prilej s'au pomenit acolo de 40 de sate creștine,

împreună cu târgul Balta, cari ascultau politicește de hatmanul dela Dubăsari, iar acesta de hanul Oceacovului.

Divanul domnesc dela Iași constituia instanța superioară pentru Transnistria.

Intr'atât nu se deosebia vieața din Transnistria de aceea din Țară, că până și contractele de arendare a moșilor tot la Iași se confirmau. Actele de proprietate se făceau în limba română.

Chiar după însetarea hătmăniei lui Duca Vodă, această suveranitate continua să existe, sub o formă sau alta, aşa cum a existat și până la el.

Suveranitatea românească n'a însetat nici după ce această provincie a intrat sub dominația rusească.

Deși partea sudică, adică ledisanul, este cucerită de Ruși la 1792, iar partea nordică, Podolia, — după o scurtă domnație polonă, între 1699—1793 —, trece și ea sub aceeași stăpânire rusească, — totuși organizația ad-tivă și bisericescă continuă multă vreme a fi românească, — ceea ce înseamnă că aşa a fost și până atunci, și aceasta din cele mai vechi timpuri.

Așa de pildă, pe la 1740, târgul Movilăului avea încă organizația celor din Moldova, cu șoltuz și pârgari, iar șoltuzul se chama Burcă.

Domnii români au sprijinit pe Episcopii de Hotin, Huși, Cetatea Albă, Ismail și Proilava, să-și exercite puterea lor spirituală, peste Nistru, fără ca Patriarhii dela Kiev să fi protestat.

Un Mitropolit al Proilavei se intitula, încă la 1765 „Daniil, Mitropolit al Proilavei, Tomorovei (Renii), Hontinului, al țărmurilor Dunării și al Nistrului și al „Ucrainei Hanului“.

Până la 1800, Episcopul Brăilei orânduia preoți și peste Nistru.

După 1711, podurile și vadurile de trecere peste Nistru erau încă ale Moldovenilor, — ale domnului și ale boerilor, — care aveau moșiiile pe malurile apei.

Pe la 1750, podul dela „vadul Movilăului“ era în seama căpitanului de Soroca (după condica administrației lui Const. Mavrocordat).

Vadul Jorăi avea păzitori moldoveni, ca și Silibria. Aceasta în ce privește Nistrul polon, — pentrucă Nistrul tătăresc continua datina dela Duca Vodă.

Veniturile vadurilor și ale podurilor se vărsau visteriei din Iași.

Domnul dela Iași lua „vama Movilăului“, ca și pe cea dela Rașcov, Vasilcău (în fața Sorocii), Silibria.

Chiar judecățile continuau să se facă după obiceiul pământului, acel „jus valachicum“, care va influența și dreptul ucrainian.

Organizația militară și ad-tivă ucrainiană a avut ca model organizarea moldovenească.

Regiunea transnistriană era impărțită în ținuturi cu pârcălabi și zapci, ca în Moldova.

Stăpânirea rusească, care se instalează în Transnistria la 1792—1793, o asemenea situație găsește, adică o veche și categorică suveranitate a domnilor moldoveni asupra acestui ținut, cum și o veche organizație în spiritul obiceiului pământului, aceeași și la România din celealte țări românești.

Domnii moldoveni n'au renunțat niciodată la dreptul de suveranitate asupra teritoriilor din vecinătate: la Nord-Pocuția până la Haliciu, la răsărit — teritoriul dintre Nistrú și Bug, cum n'au recunoscut nici vremelnicele stăpâniri ale Lituanilor, Polonilor, Tătarilor sau Turcilor, iar mai apoi pe aceea a Rușilor.

Stăpânirea rusească în Transnistria.

— Inaintarea Rușilor spre Sud. —

Stăpânirea rusească în Transnistria, ca de altfel în tot ținutul dela Sudul Rusiei, este de dată recentă.

Atât patria Rușilor, ca națiune, cât și vatra statului rusesc au fost cu mult mai la Nord, și anume în regiunea Moscovei.

Am văzut că în Sudul Rusiei de azi, singurele elemente etnice, cari au dominat în cursul istoriei vechi au fost: Tracii, între Nistru-Nipru, și Scitii, dincolo de acest fluviu

Dacă Scitii au dispărut încă înainte de sfârșitul istoriei vechi, elementul etnic autohton, singurul legat de pământ, TRACII, cari suferiseră cucerirea romană și între timp se romanizaseră, rămân pe loc, și dau naștere poporului român.

In timpul năvălirilor, elementul românesc se restrânge, dar nu dispără, și aceasta mai ales în Sudul Transnistriei și al Basarabiei, care fiind un corridor de scurgere pentru năvălitori, a fost părăsit, retrăgându-se mai la Nord, în regiunea deluroasă, din care se coborau când năvălirile se mai potoleau sau își pierdau din cruzime.

Așa se explică faptul că în epoca năvălirilor, Români sunt amintiți în isvoarele și documentele vremii, sub diferite nume, ca singurii locuitori, nu numai ai regiunilor transnistriene, ci în general ai întregului ținut dela Nordul Mării Negre, și cei mai vechi organizatori politici în aceste ținuturi.

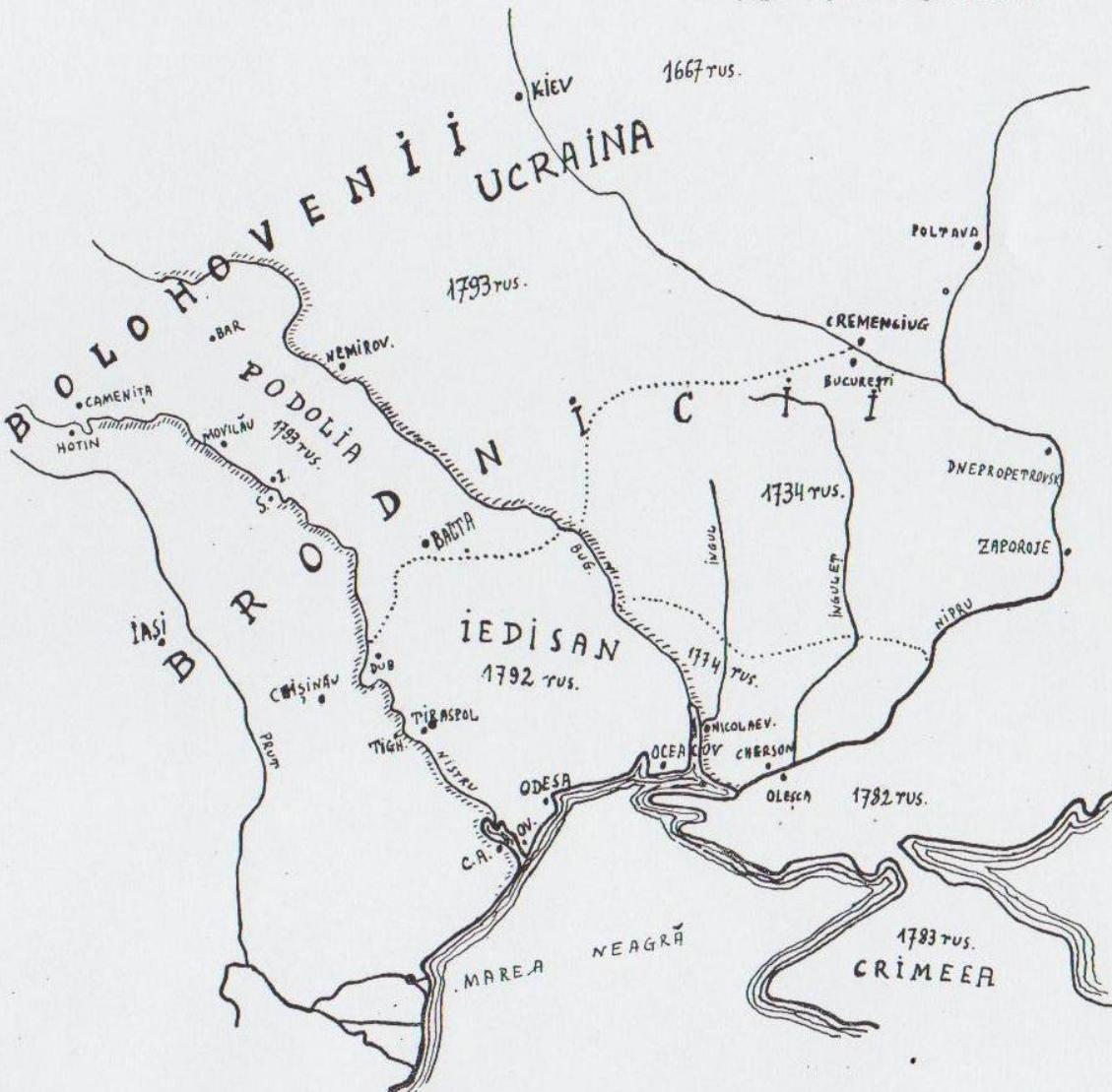
Nu mai după anul 1792, — când statul rusesc atinge hotarul Nistrului —, să început colonizarea cu Slavi a Transnistriei, cău-

17 Iulie 1941:

Armatele desorbitoare române și germane pătrund în Transnistria de Nord, prin re-giunea Movilău și Iampol.

16 Octombrie 1941: Odesa

Ultima rezistență bolșevică în Transnistria - Odesa - este cucerită de armatele române. Intreaga Transnistrie este desorbită de sub jugul roșu al bolșevismului.

Harta Transnistriei cu ținuturile înconjurătoare.

tându-se, în același timp, ca Români să fie strămutați peste Bug.

Din cercetarea istorică făcută mai sus, se poate vedea când apare în această regiune stăpânirea rusească și elementul etnic rusesc.

Dar pentru a urmări coborîrea Rușilor în aceste regiuni, după un document rusesc, este destul să cunoaștem **harta rusească a Basarabiei și a Transnistriei a lui P. N. Miliucov**, publicată în anul 1906 la Washington, în limba engleză, pentru că ea fixează, în mod cronologic (pe ani), mersul colonizărilor rusești, nu numai în Transnistria, dar și dincolo de Bug până la Nipru. (Harta reprodusă în „Transnistria“ nr. 4 din 17 Aug. 1941, cu lămuririle d-lui I. Zaftur).

Constatăm următoarele faze:

Până la anul 1550 s-au făcut colonizări rusești până la Nord de linia Movilău-Nemirov-Nipru.

Între 1550—1650 s-au făcut colonizări pe o fașie de o lățime egală cu distanța dintre Movilău-lampol și până la Nipru.

Între 1650—1750, pe o fașie pornind dintre lampol—Nord Dubășari—Bug și Elisabetgrad, apoi pe ambele maluri ale Nipru-lui până la Alexandrovca.

De abia între 1750—1850 colonizările rusești ating Sudul Transnistriei și Sud linia Olviopol (Bug), un arc de cerc ce cade pe Nipru cu Cherson.

Între 1850—1900 colonizările se fac în Sudul Niprului și Crimeea.

Restrângând constatăriile numai la Transnistria, deosebim următoarele faze în colonizarea rusească:

La Nord de linia Movilău—Nemirov, Rușii n'au existat decât către 1550.

În fația Movilău-lampol între 1550—1560.

În regiunea lampol — N. Dubășari — Sud Balta — Olviopol (Bug), între 1650—1750.

În regiunea Bugeacului transnistrian, triunghiul Olviopol-Bug-Limanul Nistrului-gura Bugului, colonizările rusești se produc între 1750—1850.

Aceste colonizări constituie o dovadă eloventă și de necontestat că Rușii n'au existat până la data colonizărilor ca un element etnic autohton, nici în Transnistria, nici în restul teritoriului dela Nordul Mării Negre, cum ne-o dovedește acest document semnat de un rus.

Admitând ca reale, datele din harta lui Miliucov, — deși

colonizările, pomenite mai sus, dacă vor fi existat, ele nu puteau să fie până la 1792, decât slabe infilații rusești —, constatăm totuși că Rușii n-au pătruns în Transnistria ca element etnic decât foarte târziu, începând dela secolul al XVI-lea, față de multimilenarea vechime a Românilor, și numai pe cale de colonizare, în timp ce elementul românesc este autohton, recunoscut ca atare și de harta lui P. N. Miliucov.

Din aceeași hartă mai rezultă că aceste colonizări rusești s-au făcut la marginile teritoriilor locuite de Români, cu toate că, atât în Transnistria cât și dincolo de Bug, ele au fost reduse simțitor; de pildă, intenționat, citatul autor nu întinde masa românească peste județul Balta, care și azi este curat românesc, — și nici în județele Movilău, Iugastru, Tulcin, etc., în cari elementul românesc este numeros.

Numărul mic al coloniștilor ruși n'a schimbat cu nimic harta etnografică a regiunii, doavă că Rușii, astfel infilați printre Români, n'au avut nicio însemnatate politică, până ce statul rusesc n'a încorporat din punct de vedere teritorial, Transnistria.

Imperiul rusesc se desvoltă mai târziu decât Țările Române și departe, atât de statele românești, cât și de teritoriile locuite de Români.

La început erau mai multe state slave, cari se luptau între ele, iar principii acestora faceau apel la ajutorul vœvozilor români, mai bine organizați și cu mai multă experiență ostăsească.

Un centru slav a fost la început Kievul, care s'a bucurat de oarecare strălucire în secolele X-XIII.

Un alt stat a fost acela întemeiat de Varegii Ruji, — un neam german coborât din spre Nord, prin sec. al IX-lea, — care va da naștere statului rusesc din regiunea Moscovei.

Principatul Moscovei, pe la 1300 nu era decât o țărișoară, în jurul orașului cu acest nume.

Slavii vechi se întindau puțin mai jos de Kiev, deci nu și în Transnistria, Ucraina, sau în general la Sudul Rusiei de azi.

Din prima parte a acestui capitol reiese că, nici în antichitate, nici mai târziu, aceste ținuturi n'au fost locuite de Ruși, ci de alte popoare.

Elementul stabil, permanent, autohton, a rămas totdeauna același: trac, traco-roman, apoi românesc; numai elementul cuceritor, politic s'a schimbat mereu.

După Goți, Hunii, după aceștia Gepizii, Avarii, Bulgarii, Ungurii și mulți alții, cari au trecut pe aici.

In vremea Kievului și mai târziu, dominau hoarde barbare:

Pecenegii, Cumanii, apoi Tătarii, cari la 1241 cuceresc principatul Moscovei și al Kiefului.

De sub Tătari, Rușii nu-și vor câștiga independența decât pe la anul 1480, sub țarul Ivan al III-lea Vasilievici (1462—1505).

Sub țarul acesta, statul rusesc se întinde spre Sud, cuprinzând teritoriul din dreapta Donețului, atingând gura Donului, aproape de vărsare; apoi Marea Caspică, de o parte și de alta a fluviului Volga.

Acesta este primul țar rus, care își făurește visul de a cucerii Constantinopolul, pe care, numai cu câțiva ani înainte de suirea lui pe tron, îl cuceriseră Turcii.

El se considera moștenitorul acestui imperiu și pentru motivul că era căsătorit cu fiica împăratului bizantin, cu Sofia Paleologul (D. Strungaru, Transnistria nr. 30).

Că Rusia era și atunci destul de departe de Țările Române, este în deajuns să amintim că în 1484, același țar, Ivan al III-lea, scria lui Ștefan cel Mare al Moldovei, care îi ceruse ajutor împotriva Turcilor, că nu-i poate trimite ajutorul cerut... „fiind prea mare depărtarea între Moldova și Rusia“, (D. Strungaru, Transn. nr. 30).

Ucraina propriu zisă, apoi Crimeea, Transnistria, regiunea Cuban dintre Marea de Azov — Marea Neagră și munții Caucaz, după ce au fost dominate de Pecenegi și Cumani, continuă a se afla sub stăpânirea hoardelor de Tătari; iar începând dela 1475, toate aceste ținuturi, — dela Caucaz și Marea de Azov, până în Polonia și Moldova, — vor intra sub stăpânirea Turcilor.

După o sută de ani, dela câștigarea independenței, cam pe la 1584, Rusia reușise să se întindă peste tot cursul fluviului Volga până la vărsarea în Marea Caspică, iar sub țarul Alexis Romanov (1645—1676), deci peste altă sută de ani, Rusia se întindea peste ținutul dela stânga Niprului, dela isvoare și până la Sud de Poltava (1667).

Originea luptei pentru o expansiune rusească către Sud stă însă în politica inaugurată de țarul Petru cel Mare (1682—1725), datorită căruia Rusia intră în istorie.

In celebrul său testament, lăsat ca moștenire urmașilor, citim la capitolul al VIII-lea:

„Să se întindă fără răgaz atât spre Nord, de-a-lungul Balticei, cât și spre Sud, de-a-lungul Mării Negre“.

Iar la capitolul al IX-lea: „Să se se apropie cât mai mult posibil de Constantinopol și de Indii“.

Aici găsim și originea și scopul adevărat, — deși nemărturisit — al luptelor duse de Ruși împotriva Turcilor.

Iar Români, că întotdeauna, buni creștini, au văzut în Ruși, pe apărătorii popoarelor creștine, și, pentrucă s-au aflat secole întregi pe această linie, ei s-au apropiat de Ruși.

Români erau convinși că ajutând pe Ruși, ajutau ideea creștină și că victoria Rușilor i-ar putea scăpa de vasalitatea turcească.

S'au înșelat însă.

Pentrucă Rușii urmăreau de fapt, — nu numai cucerirea teritoriilor dela Nordul Mării Negre, — unde, între Nistru și Bug, domina elementul etnic românesc, dar și anexarea Țărilor Române: Moldova și Muntenia, pentru a-și face astfel drum spre Constantinopol, supremația fiindă a lor.

Când Rușii au început lupta de ieșire la Marea Baltică și Marea Neagră, hotarul sudic al statului rusesc era departe de Marea Neagră, în interior.

În armatele rusești, care luptau cu Turcii, se găseau mulți Moldoveni.

Astfel la 1707, în armata rusească se găsea un întreg corp românesc de călărimă organizat, din ordinul țarului Petru cel Mare, de românul Apostol Chigheci.

Români au luptat alături de Ruși, împotriva regelui suedez, Carol al XII-lea, la Poltava (1709), ca și împotriva Turcilor la Stănișoara (1711).

Pentru a-și realiza planul său, Petru cel Mare, în luptă cu Suedezii, a câștigat la Nord ieșire la Marea Baltică, cucerind Țările Baltice și fondând portul Petrograd.

Pe frontul de Sud, a fost mai puțin norocos. În acest scop, Petru cel Mare a luat parte la luptele împotriva Turcilor, intrând — după asediul Vienei — în liga creștină.

Pentrucă interesele rusești s-au ciocnit mai întâi în Ucraina, cu cele ale Polonilor și Turco-Tătarilor, să ajuns la împărțirea acesteia în trei părți, fiecare din cei trei adversari dominând în câte una.

După înfrângerea dela Viena (1683), Turcii pierd suveranitatea în Ucraina, care trece întreagă sub stăpânirea moscovită.

În acest caz, țarul încredințează hătmănia Ucrainei lui Ion ȘTEFANOVICI-MAZEPPA, care însă va relua lupta de independență, aliindu-se cu regele Carol al XII-lea al Suediei, dar vor fi învinși amândoi la Poltava.

După alți câțiva hatmani ce urmară lui Mazeppa, — printre cari românul Dănilă Apostol —, împărăteasa Caterina a II-a a desființat hătmănia la anul 1764 și a înlocuit-o cu un guvernator general.

Răsboiul început cu asediul Vienei, s'a încheiat cu pacea dela Carlovitz (1699), prin care Rusia a câștigat portul AZOV, dela Marea de Azov, pe care însă Petru cel Mare l-a pierdut în urma înfrângerii dela Stăniești (1711), și odată cu el și stăpânirea asupra Cazacilor.

Dacă Petru cel Mare a murit fără să-și împlinească planul său, acesta va fi înșușit de urmașii săi.

Mai întâi, împărăteasa Ana (1730—1740), socotind pe Cazaci ca o piedecă în calea expansiunii spre Peninsula Balcanică și Constantinopol, — pentrucă ei se aliau după împrejurări, când cu Tătarii, când cu Turcii sau cu Polonii în contra Rușilor —, cucerî pe Cazacii Zaporojeni (la 1734).

Caterina a II-a (1762—1796), prin repetatele răsboaie ce le are cu Turcii, deschide Rusiei drum larg spre Marea Neagră. În lupta aceasta pentru ieșire la Marea Neagră, Rusia se lovea de resturile de Tătari dintre Nistru-Bug și Mare, cari ascultau de Turci; de populația autohtonă, care în majoritate era românească, și în fine de Turci și de Tările Române.

Stăpânirea rusească înaintează încet, dar sigur.

Caterina a II-a, prin pacea dela Cuciuc-Cainargi din 1774, după un răsboiu de 6 ani cu Turcii, anexează la Rusia ținuturile dela Nordul Mării Negre, dintre Nipru-Bug, ajungând astfel la hotar cu Bugul, și atingând țărmul Mării, după ce în cursul răsboiului ocupase Moldova.

Încă la începutul răsboiului, care se va termina cu pacea dela Cuciuc Cainargi, anume pe la 1769, Rușii, — prin contele Rumeanțov, — la cererea boerului Cucu, reprezentant al Românilor din regimentul căzăcesc de Pereislav, de pe Nipru, la Sud de Kiev, — lasă populației românești din numita regiune, dreptul de a face serviciul religios în limba maternă, de preoții veniți din Moldova, dar mai ales din Basarabia.

Acest drept a fost îngăduit și de Arhiepiscopul ținutului, pe motivul că... „și preoțimea și populația românească sunt cu alte obiceiuri și altă viață decât aceea a Slavilor“ (N. P. Smochină, Transnistria nr. 2).

Prin aceeași pace, Rușii obțin dela Turci recunoașterea in-

dependenții Crimeei, pe care Caterina o pretinde, pentru ca s'o cucerească apoi mai ușor (în 1783), după ce, cu un an înainte (1782), ocupase ținutul dintre Nipru și Azov, dela Nord de Crimea, făcând acolo o gubernie rusească.

Era și de așteptat, pentrucă Tătarii erau prea slabi, ca să se apere singuri împotriva Rușilor, cari pe deasupra fiind destul de hotărîți, întrețineau certuri în rândurile populației din Crimea, pentru ca, în cele din urmă, unul din partidele în luptă să ceară „ajutorul“ Rușilor, ajutor care s'a transformat într'o cucerire definitivă.

Caterina a II-a, după cucerirea întinselor teritorii dela Sud, adică ținutul dintre Bug-Nipru, Crimea și ținutul dela Nord de Crimea, înfințează la 4 Sept. 1784, — deci înainte de cucerirea Transnistriei, — la Ecaterinoslav pe Nipru, o Universitate pentru Români de-acolo, care să fie, în același timp, și un centru de atracție pentru tineretul român de dincoace de Bug, adică din Transnistria, din Moldova și chiar din Muntenia. (N. P. Smochină, Transnistria nr. 3).

Cucerirea Crimeei de către Ruși este considerată ca un act de ostilitate, de aceea Turcii declară răsboiu Rușilor, la care se alătură și Austriacii (1788—1792).

Prin pacea dela Iași, cu care se închee acest răsboiu, 1792, Rusia ia dela Turci partea de Sud a Transnistriei, anume IEDISANUL, — dela râul Iagorlăc până la mare, realizând încă un capitol important din testamentul lui Petru cel Mare.

Deci în anul 1792 se întâmplă un fapt foarte important pentru istoria noastră viitoare: Rușii ajung pentru prima oară în istorie la hotar cu statul românesc al Moldovei.

In anul următor, 1793, Rusia, luând parte la cea de-a doua împărțire a Poloniei, — anexează prin aceasta și teritoriul nordic al Transnistriei (dela Nord de Balta), odată cu întinse ținuturi din Polonia și Ucraina.

Astfel că la 1792—1793, Rusia avea teritorii întinse la Nordul Mării Negre, ca: ținutul tătăresc, Crimea, Iedisan, Podolia.

Numai după 1792, cărmuirea țaristă a început să colonizeze etnicște mai intens, Transnistria, cu elemente slave: Ruși.

Dar aceștia fiind puțini, stăpânirea rusească aduce aici și elemente străine: Ucraineni, Germani, Bulgari.

Dacă masa etnică românească a început atunci să fie dislocată, pe alocuri, din cauza acestor elemente străine, Românii și-au menținut însă caracterul românesc: limba, credința, obiceiurile, —

rămânând până azi stăpâni pe teritorii întinse din Transnistria.

Iar pentru civilizarea acestor regiuni, Rușii s-au folosit și de serviciile unor emigranți francezi, generali și ingineri, ca Richelieu, Langeron, și alții.

Astfel că toate strădaniile Rușilor tineau să creeze aici o „Rusie Nouă“.

Ce-au găsit Rușii în Transnistria?

Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie să știm că populația tuturor ținuturilor dela Nordul Mării Negre, în momentul cuceririi lor de Ruși, nu era de loc rusească, pentru simplul motiv că aici nu existase un element etnic ruseasc.

Rușii, atât ca stat cât și ca națiune, s-au format cu mult mai la Nord, în jurul Moscovei.

Populația dintre Nipru și Marea Azov—Don—Caucaz și Crimeea era formată din Tătari, Germani, Greci, ca și Români; iar între Nipru și Bug, Cazacii, în rândurile căror elementul principal era cel românesc.

Și dacă Sudul Rusiei nu era rusească, sau măcar slav, cu atât mai puțin nu putea să fie rusească populația din Transnistria, adică dintre Bug și Nistru.

Sunt dovezi demne de încredere că Rușii, cucerind Transnistria, la 1792—3, au găsit acolo o populație românească.

De pildă, în anul 1792, când Rusia anexează Transnistria de Sud, adică regiunea Iedisanului, a găsit acolo un număr de 67 de localități, dintre cari 49 erau românești, — adică 73,13%; una lipovenească, 17 armenești și grecești, și niciuna ucrainiană sau rusească.

Acste date se datorează Episcopului dela Ecaterinoslav, care vine să constate ce populație se afla în regiunea dintre Nistru și Bug, intrată sub stăpânire rusească.

În lucrarea „Studii moldovenești“, autorul ei, M. V. Sergievski, menționează, în aceeași regiune —, numită și olatul Oceanscovului, — dar numai în porțiunea ce sub bolșevici, a făcut parte din aşa numita Republică Moldovenească —, 37 de sate românești, date și acestea ca amintite în isvoarele istorice între 1736 și 1795, deci existente în momentul anexării de Ruși.

Printre aceste aşezări, se amintesc: Ananiev, Dubăşari, Coşniţa, Perişori, Slobozia, Speia, Tărnaucă, Moldavca, Piatra, etc.

Acelaşi autor dă alte 41 de sate româneşti din Transnistria de Nord, adică din Podolia, fost palatinatul Bratslav, de asemenea numai în porţiunea ce a făcut parte din Republica Moldovenească.

Printre acestea se amintesc: Botoşani, Plopi, Topala, Cerna, Domniţa, Moşnegi, Sărata, Strâmba, Moldovanca, Troianî, Bolohan, Flămânda, etc.

O listă de localităţi româneşti avem şi dela Arhiepiscopul Gavriil Bănulescu.

Dintr'un total de 43 de sate româneşti, 20 nu sunt amintite de Sergievksi, probabil pentru acelaşi motiv, că nu erau cuprinse în Republica Moldovenească.

In general, în Transnistria de Sud, până la finele secolului al XVIII-lea, nu se pomeneşte niciun nume rusesc de sat sau de râu, iar în Transnistria de Nord, satele ruseşti arată o colonizare târzie.

O confirmare a existenţei satelor româneşti peste Nistru, datează şi mai dinainte, anume în legătură cu înfiinţarea Episcopiei Proilavei şi a Ismailului, (înfiinţare care are loc între 1595—1641; după d. V. Jinga, la 1600) şi despre care se spune că activitatea ei se întindea şi peste Nistru, unde erau 40 de sate creştine cu Târgul Balta. (I. I. Nistor, Transnistria nr. 3).

Cum era şi firesc, Ruşii găsesc în Transnistria de Sud — Iedisan —, la 1792, proprietari de moşii români, cari stăpâneau la acea dată un total de 377.445 ha. de pământ.

Cităm câteva nume de proprietari români: frajii Cantacuzino, Rosetti, Catargiu, Sturza, Macarescu, Cucu, Boian, Iliescu, Secară, Lalescu, Românescu, Balş, Badiul, Cucă, s. a. (Dr. V. Jinga — Revista Fundaţiilor Regale, din 1 Martie 1942, pag. 595).

Nu numai că Ruşii au dat în Transnistria de o populaţie românească, de proprietari români, dar ei au găsit acolo şi o ţară organizată româneşte, după dreptul românesc, ca şi ţara Moldovei, de care şi depindea în ce priveşte administraţia civilă şi religioasă.

Din punct de vedere administrativ, Transnistria depindea de divanul dela Iaşi, iar bisericile de Arhiepiscopia Proilavei, cu sediul la Brăila, apoi la Huşi

Ţara era împărţită, — ca şi Moldova —, în ținuturi (judeţe), având în fruntea lor câte un pârcălab, însărcinat cu ad-ția, şi ajutat de zapciu.

Stăpânirea rusească n'a întrerupt, la început, legătura între România de pe cele două maluri ale Nistrului.

Aceasta reiese din faptul că și după anexare, în Transnistria, judecata continuă să se facă după dreptul național, adică acel „jus valachicum”; iar Mitropolitul român al Proilavei își continuă activitatea la frații de pește Nistru și după cucerirea rusească; în timp ce împărăteasa Caterina a II-a s-a gândit să înființeze aici un principat românesc, sub numele de „Moldova Nouă”, și să dea tronul lui Mavrocordat.

De asemenea împărăteasa Caterina a II-a plănuia să cucerescă Moldova și Muntenia, și să le unească într'un stat sub numele de „Regatul Daciei”.

Țarul Nicolae I al Rusiei (1825—1855) n'a făcut decât să respecte o stare de fapt, care exista din vechime, atunci când — prinț'un decret, — a hotărît ca ... „Moldovenii dintre Nistru și Bug, să aibă un regim egal cu cel din Moldova”.

Dar pentrucă Rusia, în lupta împotriva Turcilor, nu urmărea atât apărarea creștinătății, cât expansiunea ei teritorială, nu-și va opri hotarul la Nistru.

Astfel în anul 1812, numai la 20 ani dela cucerirea Transnistriei, Rușii ne ocupă și jumătatea de răsărit a Moldovei (Basarabia), după ce pretinsese ambele țări românești, adică și Muntenia și Moldova.

Dela răpirea Basarabiei, grija pentru păstorirea Românilor basarabeni trecea asupra Mitropolitului Gavril Bănulescu, prin stăruință căruia, în anul 1813, țarul Alexandru I aprobă înființarea „Arhiepiscopiei Chișinăului și Hotinului”, care — în afară de Basarabia — își intindea activitatea și în Transnistria, acum formând gubernia CHERSON, cu orașele: Odesa, Tiraspol, Ananiev și Elisabetgrad, în cari, până acum, activitatea bisericească o avea Mitropolitul Proilavei, pentrucă, după o mărturie contemporană, aceste ținuturi erau locuite de Români, Greci, Bulgari, și alte naționalități, iar Ruși foarte puțini.

Dar această situație nu durează decât până la 1837, când, din arhidieceza basarabeană, se creează o nouă arhidieceză, anume a Odesei și a Chersonului, numai pentru părțile transnistriene.

Transnistrienii pierd de-acum legătura bisericească cu frații lor din Basarabia, fiind astfel mai expuși acțiunii de rusificare forțată.

Prin pacea dela Paris, 1856, ni se restituie Sudul Basarabiei, pentru ca să ne fie răpit din nou la 1878, prin tratatele de pace dela San-Ștefano și Berlin.

In urma răsboiului mondial, Basarabia se unește cu Patria Mumă, la 27 Martie 1918.

Moldova se reîntregește în parte, iar Rusia este depărtată de gurile Dunării și deci de Constantinopol.

Încă din anul 1917, frații noștri Transnistreni și-au manifestat dorința de a se uni și ei cu România, odată cu ceilalăți frați ai lor.

Dar această unire nu s'a putut înfăptui atunci.

Astfel că peste un milion de Români au rămas înafara graniței de răsărit, să îndure regimul cel nou instaurat în Rusia, bolșevismul.

Prezența elementului etnic românesc în noua Rusie nu putea să fie ascunsă sau înăbușită.

După câțiva ani dela instaurarea regimului bolșevic, și în urma stăruințelor populației autohtone, bolșevicii au întemeiat, la 11 Oct. 1924, în Transnistria, o republică autonomă sovietică, ca făcând parte din U. R. S. S., numită „REPUBLICA MOLDOVENEASCĂ AUTONOMĂ SOCIALISTĂ SOVETICĂ“, care la început avea 7516 km. p., iar mai târziu 8434 km. p., fără ca ea să cuprindă toate regiunile locuite de Români, dintre Nistru și Bug.

Bolșevicii însă au căutat să creeze din „Repubica Moldovenească“, un focar de atracție pentru Moldovenii basarabeni și să justifice eventuale pretenții teritoriale asupra României.

Nu a trecut mult și Rusia bolșevică, trădându-și adevăratale sentimente ce nutrea față de România, ne-a impus la 28 lunie 1940 cedarea Basarabiei și, ca o compensație pentru aceasta, Bucovina de Nord.

Inafară de aceasta, Rusia a formulat noi pretenții teritoriale în dauna României.

Cea de-a doua stăpânire rusească în Basarabia n'a ținut decât un an, pentrucă la 22 Iunie 1941, am început, alături de Germania și Finlanda, răsboiul sfânt împotriva bolșevismului și pentru desrobirea fraților dela răsărit.

La 16 Iulie 1941, armatele biruitoare au ocupat Chișinăul, cheia Basarabiei; și, păsind dincolo de Nistru, la 17 Iulie 1941, au desrobuit și pe frații din Transnistria, a cărei liberare definitivă s'a terminat la 16 Oct. 1941, prin cucerirea cetății Odesa.

* * *

Din această scurtă privire asupra desfăşurării faptelor istorice, ne putem da seama ușor, că Rușii n'au nicio legătură etnică sau istorică cu pământul și sufletul populației autohtone a Transnistriei. Rușii s'au născut ca popor și ca stat, cu mult departe de teritoriul transnistrian, în jurul Moscovei, și numai printre politica de cucerire au ajuns la Marea Neagră și în contact cu Români.

Singura legătură a Rusiei cu Transnistria a fost o stăpânire politică, vremelnică, care nu a durat decât 150 de ani.

Această stăpânire este tot ceea ce poate invoca Rusia ca „drept” asupra teritoriului dintre Nistru și Bug.

Dreptul etnic românesc în Transnistria.

Ne-am făcut un ideal din a privi ca hotare ale neamului românesc cele două mari ape: Tisa și Nistrul.

Este adevărat că între ele se cuprinde grosul neamului românesc, dar milioane de Români trăesc și dincolo de aceste principale artere, până departe către Nipru spre răsărit; până la ţărmurile Adriaticei spre Sud-Vest, și până în munții Pindului, Olimp, Tesalia și Marea Egee la Sud.

Pe acest teritoriu s'a format și s'a manifestat neamul românesc, din pragul istoriei lui și până astăzi.

Intreg acest teritoriu a constituit, precum am văzut, o unitate geografică, politică și istorică; în același timp, neamul românesc formează pe acest teritoriu o minunată unitate etnică, pentru că, din antichitate și până azi, întreg acest spațiu a fost locuit de același element etnic: Traci, Traco-romani sau Români propriu zisii.

Iar teritoriul transnistrian a făcut și face parte din această mare unitate etnică românească.

Stăpânirile străine n'au făcut decât să ridice stăvilare temporare între frați, dar n'au putut să distrugă o unitate etnică ce n'a cunoscut niciodată granițe.

Pământul Transnistriei, indiferent de stăpânirile politice, care sunt totdeauna trecătoare, a rămas mereu în mâna națiunii române.

Ea n'a dispărut nicio clipă de pe acest teritoriu.

Nu apucăm să pierdem urma Tracilor și a Romanilor, că apare viguros pe scena istoriei poporul român, a cărui existență se poate urmări în tot cursul istoriei, până în vremurile de azi, și la răsărit de Nistru, ca și în restul pământului românesc.

In anul 900 hotarul etnic de răsărit era încă departe de Nistru și Bug, format dintr-o linie Movilău—Nipru—Doneț, iar de aci către Marea de Azov și Marea Neagră.

In sec. al XII-lea și al XIII-lea, Români apar la răsărit de Nistru, amintiți în cronicile rusești sub numele de Volohoveni sau Bolohoveni (în limba rusă, bolohov, însemnând român) și Brodnici (locuitori ai Vadurilor), iar țările lor numite: Țara Bolohovenilor, Țara Brodnicilor.

In sec al XIV-lea, aceiași Români sunt cunoscuți sub numele de Cazaci, numiți astfel de Cumani (în limba cumană „cazac“ însemnând om liber), pentru că atunci, când în stepa dela Sud dominau Cumani, Români coborau din regiunile mai retrase dela centru spre regiunea de stepă, și sunt numiți oameni liberi, adică „Cazaci“.

De altfel în tot timpul năvălirilor barbare, Români de peste Nistru n'au dispărut, cum n'au dispărut nici frații lor de pe restul pământului românesc.

Barbarii însăși n'aveau interesul să distrugă populația băștinășă, pe spinarea căreia trebuiau să trăiască.

Cronica rusească a lui Ipatie dă, în această privință, o informație prețioasă: principalele Daniil al Volhiniei supunând pe Români numiți Bolohoveni dintre Kiev—Haliciu—Volhinia, — i-a lăsat în seama Tătarilor ... „ca să le are și să le semene grâu și meiu“. Tătarii, fiind de obiceiu păstori, nu se îndeletniceau cu agricultura, pe care o lăsau în seama Românilor și a robilor. Hrana lor principală era meiu, din care făceau un fel de mămăligă.

Cum Români cultivau acest meiu, barbarii îi cruțau tocmai pentru aceasta.

Românii transnistrieni au avut și raporturi politice cu barbarii.

Astfel Români numiți Brodnici, sub conducerea voievodului lor Ploscânea, au luptat aliați cu Tătarii celebrului Gengis-han, împotriva principilor slavi și cumani.

Transnistria nu și-a pierdut niciodată caracterul ei românesc.

Fie numiți Bolohoveni sau Brodnici, Cazaci sau mai apoi Moldoveni, — Români au rămas elementul etnic permanent în Transnistria.

Rolul pe care l-au jucat Români în aşa numita „Căzăcime“ — (la început curat românească, apoi un conglomerat de Români, Ucrainieni) — începând din sec. al XIV-lea și fără să putem spune că a încetat vreodată, dovedește deopotrivă prezența și marea

lor număr, — nu numai între Nistru și Bug, unde aşezările românești erau permanente, dar și dincolo de Bug până la Nipru și Don.

Pentru că numai datorită numărului lor mare, Românii dețineau în Căzăcime posturi de conducere politică, administrativă și militară.

Numai așa se explică de ce primul mare hatman al Cazacilor a fost românul Ion Potcoavă (1577); de ce românul Dănilă Apostol ajunge hatman al Ucrainei libere (1727) și de ce, pe vremea viteazului hatman Bogdan Hmilnițchi (1593—1657), din 15 conducători, 8 erau români, și în fine de ce mâna dreaptă și ministru de externe al hanului Mazepa, era românul Matei Sgură.

Românii reprezentau interesele Căzăcimii și ca ambasadori astfel români: Pavel Apostol și Dumitrașcu Raice fac parte din delegația, care încheea în 1654, pactul dintre Cazaci și țarul Alexe Mihailovici (1645—1676).

Numeiroși Români fac parte din delegația, reprezentând populația din Sudul Rusiei, venită să protesteze pe lângă Caterina a II-a, împotriva reformelor agrare ce urmau să fie introduse în părțile căzăcești. (Universul, 28 iunie 1941).

Pentru grija sufletească a credincioșilor români din Transnistria ia ființă în secolul al XVI-lea, Mitropolia Proilavei sau Brăilei.

Numai datorită influenței bisericestii românești peste Nistru, și a marelui număr de credincioși români ortodocși, se explică și faptul că la 1640, Mitropolit al Kievului ajunge românul Petru Movilă.

In anul 1703, palatinul Kievului trimite în Maramureș, două cohorte de Daci transnistrieni (adică Români din Transnistria) în ajutorul principelui Francisc Rackoczy, fapt amintit de acesta în memoriile sale.

Cucerirea rusească dela 1792 găsește Transnistria ca având un caracter românesc: element etnic românesc, proprietari români, organizare românească și chiar o suveranitate a statului românesc al Moldovei.

Aceasta reiese și din diferite isvoare și acte ale stăpânirii rusești.

Astfel, Sudul Transnistriei, ținutul numit ledisan, avea la acea dată 67 de localități, din cari 49 erau românești, numai una lipovenescă și niciuna rusească sau ucrainiană, restul de 17 fiind grecești și armenești.

Deci elementul românesc reprezenta aproape 100% din populația ledisanului, dacă ținem seama că celelalte aşezări erau ale unei populații flotante și străine, pe care numai interesele negu-

torești o țineau legată de pământul transnistrian, iar din elementele ce s-ar pretinde vechi în Transnistria, nici Rușii, nici Ucrainenii nu aveau vreo aşezare, la acea dată.

Aceste informații statistice aparțin Episcopului rus din Ecaterinoslav, care — după cucerirea rusească dela 1792 —, veneise să constate ce populație se afla între Nistru și Bug.

Caracterul românesc n'a dispărut nici sub stăpânirea rusească, mai ales că la 20 de ani dela cucerirea Transnistriei, Rușii răpesc și jumătate din Moldova, — Basarabia —, iar de-acum Români —, transnistrieni și basarabeni —, vor face un bloc etnic puternic și unit, în aceeași luptă de rezistență etnică împotriva aceluiași asupritor.

Faptul că împărăteasa Caterina a II-a, cucerind Transnistria, s'a gândit să întemeieze acolo un principat românesc, sub numele de „MOLDOVA NOUA“ și să dea tronul unui Mavrocordat, — înseamnă că a recunoscut caracterul etnic românesc al provinciei și apartenența ei politică la statul moldovenesc, peste care domniseră fanarioții Mavrocordat.

Contele Alex. Bezborodko, numai la 3 ani dela cucerirea Transnistriei, seria împărătesei, — în legătură cu alegera Episcopului Cetății Albe și al Benderului, ca Mitropolit al Moldovlahiei, alegere ce s'a făcut „luându-se în considerație obiceiul și datinele acestui pământ“ și ii propune ca „având în vedere mărimea și diferențele națiuni, trebuie să fie desemnat un episcop vicar pentru partea de pământ din nou dobândită între Bug și Nistru, socotind vrednic pentru aceasta pe ruda sa, arhimandritul Iov Potemkin“ și vrednicia constă în aceea că el știa limba română-moldovenească și pe cea polonă. — (D. Strungaru, Transnistria, nr. 30).

La 1799, — adică la 7 ani după cucerirea Transnistriei, — rusul Paul Sumarocov, vorbind despre Ovidiopol (oraș pe limanul Nistrului, în fața Cetății Albe) — constată că mai toți locuitorii erau Români.

Același autor recunoaște că la Tiraspol, mai înainte a fost satul românesc Sucleia.

Oceacovul, port la Marea Neagră, pe limanul Bugului, — la 150 de ani înainte de cucerirea rusească, era locuit de Români (după marturia călugărului italian, Nicolo Barsi da Luca (de la 1639) (C. C. Giurescu, Transnistria).

Rușii n-au găsit în Transnistria numai o țară eminențial românească, dar și o țară organizată românește; și faptul că această

organizație era românească și depindea în de aproape de țara Moldovei, cu care se socotea una din punct de vedere teritorial, atât în ce privește administrația civilă cât și cea bisericească, dovește că Transnistria era încă la acea dată o realitate românească, atât etnică cât și bisericească și politică.

Astfel din punct de vedere administrativ, Transnistria depindea de divanul dela Iași, iar bisericește de Arhiepiscopia Proilavei, cu sediul la Brăila, apoi la Huși; Episcopul Brăilei își continuă activitatea și după cucerirea rusească, orânduind preoți și dincolo de Nistru până la anul 1800.

Țara era împărțită, ca și Moldova, în ținuturi (județe), având în fruntea lor pârcălabi, ajutați de zapci.

Însuși țarul Nicolae I-iu (1825—1855) n'a făcut decât să respecte starea de fapt din acest teritoriu, atunci când, printr'un decret al său, a hotărât, ca... „Moldovenii dintre Nistru și Bug, să aibă un regim egal cu cel din Moldova“.

Cu toate împrejurările vitrege în cari s'a desvoltat elementul românesc sub stăpânirea rusească în general, și sub cea bolșevică în special, Românii au rămas în Transnistria elementul etnic cel mai numeros, în raport cu fiecare în parte din celelalte elemente etnice.

Numărul Românilor în statisticile rusești a fost în mod sistematic micșorat; el a rămas însă o realitate, peste care nu s'a putut trece cu ușurință.

Numărul Românilor trece de un milion de suflete.

Ei locuiesc astăzi mai ales în Transnistria de mijloc, unde natura este mai favorabilă atât ca fertilitate a teritoriului, cât și ca posibilități de apărare și rezistență împotriva stăpânitorilor; dar Românii nu lipsesc din nicio parte a provinciei. Ba așezările lor nu se opresc la Bug, ci trec cu mult dincolo de el, atingând Niprul și Donul, Crimea, regiunea Ecaterinoslav, până în Georgia, regiunea Batum și de-a-lungul râului Terek, ce se varsă în Marea Caspică, în jurul localității Mosdoc.

Dacă orașele au atras și un mare număr de elemente străine, satul însă a rămas și ar fi rămas pretutindeni românesc, dacă stăpânătorii politici nu ar fi dus o sistematică politică de masive colonizări pe de o parte, iar pe de altă parte de desrădăcinare a elementelor autohtone și de transplantare a lor în alte regiuni ale imensității rusești.

Ca și regimul țarist, și bolșevicii au recunoscut caracterul românesc al Transnistriei, prin Întemeierea peste Nistră, la 11 Oct. 1924, a „Republicii Moldovenești“.

Deși această republică s'a întemeiat, ca urmare a luptei dusă de populația băştinașă românească, Rușii au căutat prin ea, „... să creeze la răsărit de Nistră, un focar de atracție pentru Moldovenii basarabeni“... și ... „să taie scurt orice revendicare română eventuală asupra populației moldovenești din regiunile situate între Nistră și Bug“ (Antony Babel, — La Bessarabie, Paris 1926).

Aceasta, pentru a justifica nouile pretenții de cucerire asupra Basarabiei și Moldovei românești.

Republica Moldovenească sovietică corespunde cu județele de azi Tulcin, Balta, Râbnița, Dubăsari, Tiraspol, Ananiev, Odesa.

Toponimia românească de azi, numeroasă în Transnistria, și constând din nume de localități, orașe sau sate, — dealuri, râuri, văi, etc., este încă o dovadă a persistenței elementului românesc și a marelui său număr în această țară.

În majoritatea cazurilor, principalele așezări au fost și întemeiate de Români.

Amintim câteva din ele (după d. N. P. Smochină, Transnistria nr. 26 și nr. 31).

MOVILĂU, oraș pe malul stâng al Nistrului, întemeiat pe la sec. al XVI-lea de Ieremia Movilă, domnul Moldovei, ale cărui moșii cuprindeau și alte localități, ca Domnița și Usița. În anul 1671, hatmanul Doroșcenco, supunându-se Turcilor, Movilăul intră sub stăpânirea turcească până la 1699, apoi sub Poloni și Ruși. La 1796, sub stăpânirea rusească, devine capitala guvernatorului Podoliei.

RAȘCOV, întemeiat de boerul moldovean, Rașcu, care stăpânea ambele maluri ale Nistrului.

IHURLUCUL, pe Nistră, avea încă la venirea bolșevicilor, ca proprietar pe boerul român Găină.

DUBĂSARI, pe Nistră.

TIRASPOL, pe Nistră, fostă capitală a republicii moldovenești, unde la 17 Dec. 1917, a fost adunarea pentru Unire a Transnistrienilor.

BALTA, fostă de asemenea capitală a republicii moldovenești, creată la 11 Oct. 1924.

ODESA, port mare, înființat la 1793, când o treime din oraș era în stăpânirea boerilor români.

Orașul însuși a fost construit de arhitectul român Manole din Moldova, care era mâna dreaptă a ducelui de Richelieu, — guvernatorul provinciei Odesa.

Cartierul Moldovanca din Odesa se numea astfel încă înainte de fondarea orașului, dovedă a prezenței elementului românesc în cel mai mare oraș transnistrian și a existenței lui acolo, încă înainte de întemeierea orașului.

TÂRGUL ELISABETEI, aproape de Nipru, fondat de Români, — pe timpul împărătesei Elisabeta

VOSNESENSC, sau Baciu cum se numea la început, pe stânga Bugului, — întemeiat în sec. al XVI-lea de Români transilvăneni.

SOCOLA, întemeiată de Români socoleni din Socola-lași.

BUCUREȘTI, pe dreapta Niprului, față în față cu Cremenciug, întemeiat de Români veniți din regiunea Bucureștilor.

Alte numiri de localități mai mici dovedesc bogăția toponomiei românești în Transnistria :

Bursucu, Broșteni, Brânză, Butuceni, Chiscu-Lung, Crăcănata, Coșnița, Cucu, Doi Bani, Dracu, Floarea, Găvănosu, Glodoși, Grădinița, Isvor, Jura, Lunca, Moșneagu, Mahala, Pârlita, Rotari, Racu, Stroești, Strâmba, Speia, Săpte-Rădiuri, Serpie, Teiu, Valea Hoțului, Valea Adâncă, Vadul Turcului, etc.

Onomastica populației este de asemenea românească.

Toate cele de mai sus dovedesc în deajuns că elementul românesc este singurul dintre națiunile conlocuitoare azi în Transnistria, care se poate mândri cu o continuitate etnică din epoca veche și până astăzi: până la colonizările rusești a fost singurul element etnic în Transnistria, iar după aceea elementul etnic principal.

DREPTUL ETNIC ROMÂNESC IN TRANSNISTRIA NU AR FI DESTUL DE SUSȚINUT, DACĂ N'AM DOVEDI CĂ ROMÂNI SUNT ÎN ACELAȘI TIMP ȘI CEI MAI VECI LOCUITORI AI TRANSNISTRIEI, FAȚĂ DE RUȘI ȘI UCRAINIENI.

Românii sunt cei mai vechi locuitori și singurii autohtoni în Transnistria.

Rușii și Ucrainienii nu-a autohtoni nici în Transnistria, nici în Sudul Rusiei de azi.

Rusia este în general o țară de colonizare.

La Marea Neagră ei au ajuns de abia în timpul lui Petru cel Mare și al Caterinei a II-a, iar colonizarea cu Slavi în Transnistria n'a început, în mod mai intens, decât după anul 1792.

Pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, hotarele Rusiei abia atingeau gubernia Poltava.

„**După documentele P. S. Gavriil, Arhiepiscop al Tverului, scoase din arhivele rusești, — până la 1751, în guberniile Cherson, Ecaterinoslav și în parte în guberniile Poltava și Harcov, n'a locuit aproape nicio seminție de rus sau ucrainian.**“

„**Românii erau locuitori autohtoni ai acestor ținuturi, iar peste ei, treptat s'a lărgit expansiunea rusească și cea ucrainiană.**“ (N. P. Smochină, Transnistria nr. 2).

Dacă Români sunt autohtoni și singurii locuitori, până la 1751, ai unor regiuni de dincolo de Bug, cu atât mai mult este de admis că ei erau autohtoni și singurii locuitori în regiunea dintre Bug și Nistru, unde Rușii au ajuns politicește de abia la 1792—93.

Vechimea Românilor pe acest teritoriu se dovedește prin o seamă de fapte, argumente și documente.

1. Români sunt urmașii vechei populației autohtone a Traciilor, care locuia în antichitate Transnistria, - pe atunci Tirageția, - ca și restul pământului românesc.

Tracii prin romanizare au devenit Români, în Transnistria, ca și în toate țările de origine tracă.

2. Continuitatea elementului românesc, pe acest teritoriu, n'a fost niciun moment întreruptă, nici chiar în timpul năvălirilor barbare, între 200—1241.

În această epocă, Români sunt amintiți în cronică și documente sub diferite nume, ca: **Bolohoveni**, **Brodnici**, **Vlahi**, **Blacumeni**, **Cazaci** sau **Moldoveni**.

Indiferent de numele ce li se dădeau, ei erau **Români**.

Nu puteau să dispară în această epocă, pentru că însiși barbarii aveau nevoie de ei.

La păstorii și agricultorii români găseau barbarii hrana de care aveau nevoie.

3. În evul mediu, cele mai vechi așezări (sate și târguri) nu numai din Transnistria, dar și din Rusia de Sud, au fost românești, și întemeiate de Români, în timp ce, în aceeași epocă, nu exista în acest ținut niciun sat rusesc.

4. Așezările românești din Transnistria păstrează și azi pozițiile cele mai favorabile din punct de vedere geografic, economic, cât și strategic, anume regiunea dealurilor păduroase și a văilor apelor, cu sate mari și frumoase, în timp ce satele Ucrainienilor sunt mici și așezate în camp deschis, mai ales în regiunea de stepă, unde au fost schimbătoarele sălașuri ale Tătarilor.

Dacă Români ar fi coloniști veniți mai târziu în această țară, ei nu puteau să ocupe locurile cele mai bune, cari, în acest caz, ar fi revenit Rușilor și Ucrainienilor. (N. M. Popp, Transnistria). Dar pentru că lucrurile nu stau astfel, ele nu se pot explica decât admittând pe Români ca locuitorii cei mai vechi ai Transnistriei, iar Ucrainienii și Rușii veniți ulterior, când au găsit ocupate de băstinași locurile cele mai bune.

5. Primele organizații politice în Transnistria, și în partea de Sud-Vest a Rusiei, se datorează Românilor.

Țara Bolohovenilor, Țara Brodnicilor, Căzăcimea erau organizații create de Români, după dreptul lor valah, — *jus valachicum*, — fie că erau liberi, fie că depindeau de Țara Moldovei.

Slavii n'au fost în stare să creeze organizații politice.

Dovadă că înseși voevodatele slave sunt opera străinilor: voevodatul slav dela Haliciu este de origine blahò-maghiară (adică româno-maghiară); voevodatul dela Kiev este de origine polono-varegă, iar cel dela Novigrad este operă vicingo-rurică.

Voevodate curat slave, n'au întemeiat Slavii.

6. Români au civilizat, cei dintâi, natura transnistriană, prin dezvoltarea agriculturii — cultura cerealelor, viticultura și pomicultura, — și au stabilit raporturi comerciale, — încă de aceleă cari îi legau în mod organic cu frații din spre apus, — și cu vecinii dela răsărit: cu Cazacii și cu Tătarii din regiunea Niprului și din Crimeea.

7. Dacă Români n'ar fi locuit Transnistria încă de începerea năvălirilor barbare (adică încă de sec. al III-lea d. Hr.), ei n'ar mai fi putut să ocupe în timpul lor sau după aceea - (dacă bineînțeles îi socotim ca element de colonizare), — pentru că curentul de emigrare al Românilor dela apus spre răsărit, s'ar fi lovit, în acest caz, de direcția opusă a năvălitorilor.

Cum barbarii veneau din spre răsărit, e greu să ne închipuim că, în aceeași vreme, expansiunea românească ar fi putut avea loc tocmai într-o direcție opusă. (Prof. Dr. V. Jinga, Transnistria nr. 22).

Dacă a existat și un curent românesc de emigrare spre răsărit, apoi acesta este de dată recentă (din sec. al XVI-lea), iar elementul românesc ce a pătruns pe această cale, nu a făcut decât să îngroașe elementul vechiu existent.

Români pomeniți dincolo de Nistru, la anul 900, sau în secolele al XII-lea și al XIII-lea, sub numele de Bolohoveni și Brodnici, ca și cei din secolul al XIV-lea, cari formau Căzăcimea, nu puteau, în niciun caz, să fie din cei veniți dela dreapta Nistrului, pe cale de imigrare.

8. Români sunt cel mai numeros element etnic din Transnistria, chiar dacă statisticele rusești le-au redus sistematic numărul, pentru că așa le dictă interesul lor.

Numărul Românilor transnistrieni trece de un milion de suflete, ceea ce dovedește că nici în vechime numărul lor nu era mic.

9. Elementul rusesc din acest teritoriu este de dată recentă, originea lui fiind în colonizările făcute de Ruși, în special după anexarea Transnistriei.

La data cuceririi Transnistriei (1792), Rușii găsesc în jumătatea ei sudică, adică în regiunea numită Iedisan, un număr de 67 de așezări, din cari 49 erau românești, 17 greco-armenești, 1 lipovenescă, și niciuna rusească sau ucrainiană.

La venirea Rușilor în Transnistria, proprietarii români ștăpâneau acolo 377.445 ha. de pământ.

In lucrarea „*Studii moldovenesti*”, M. V. Sergievski amintește în aceeași regiune a Iedisanului, dar numai în porțiunea care a făcut parte din Republica Moldovenească, 37 de sate românești, date ca pomenite în isvoarele istorice între 1736—1795, deci existente la data cuceririi Transnistriei de Ruși.

Printre aceste nume sunt: Ananiev, Dubăsari, Coșnița, Perișori, Slobozia, Speia, Tărnaucă, Moldavca, Piatra.

Același autor dă 41 de sate românești în Podolia, adică în Transnistria nordică, fost palatinatul Bratslav, tot în porțiunea care a făcut parte din Republica Moldovenească, printre cari: Botoșani, Plopi, Topala, Cerna, Domnița, Moșnegi, Sărata, Strâmba, Moldovanca, Troiani, Botoșani, Flămânda și a.

O listă de localități românești avem și dela Arhiepiscopul Gavriil Bănulescu.

In Transnistria de Sud, până la finele secolului al XVIII-lea, nu se pomenește niciun nume rusesc de sat sau de râu, iar în Transnistria de Nord, satele rusești sunt colonizări târzii.

O confirmare a existenții satelor românești peste Nistru mai dinainte, avem în legătură cu înființarea Episcopiei Proilavei și Ismailului (care are loc între 1595—1641), despre care se spune că activitatea ei se întindea și peste Nistru, unde erau 40 de sate creștine cu târgul Balta.

Regiunea Balta a fost și este cea mai românească, și că deci, satele creștine de care se vorbește nu încape nicio îndoială că erau românești.

După ce Rusia ocupă Transnistria de Sud, Rușii se preocupă să dea un „episcop-vicar pentru partea de pământ din nou dobândită, între Bug și Nistru, socotind vrednic pentru aceasta, pe ruda sa, arhimandritul Iov Potemkin, care știe limba moldovenească și cea polonă”. (Contele Al. Bozborodko către împărăteasa Caterina a II-a, la 7 Apr. 1792.)

10. Că elementul românesc în Transnistria este cel mai vechi și că datează din epoca traco-romană, fără întrerupere, ne-o dovedește și toponimia de origine traco-romană, care există și azi în regiunea transnistriană, și anume: **sate românești cari poartă nume cu sufixul dac, de — dava: GNIDAVA, VLODAVA, VOSCODAVIA, VOSCODAUTI, iar altele amintesc numele Impăratului Traian: VALUL LUI TRAIAN, TRAIANOV, etc.** (G. Popa-Lisseanu, Transnistria nr. 7).

In același ținut, în care în evul mediu României erau pomeniți

sub numele de Brodnici, Bolohoveni sau Volohi, se păstrează până azi, localități cari au în radicalul lor, numele de Volohi, Bolohi, Vlahi, Vlasi, nume cu cari Slavii au numit pe Români, ceea ce înseamnă că ei au fost găsiți acolo de Slavi, și au rămas acolo până azi.

Toate aceste argumente ne duc la concluzia că Români sunt cei mai vechi locuitori ai Transnistriei, și urmași ai vechei populațiuni a Tracilor romanizați.

Pe acest teritoriu, Români au avut o continuitate perfectă până în zilele noastre.

Dărzenia cu care au rămas legați de pământ, în fața atâtore furtuni cari s-au abătut asupra lor, explică și confirmă în același timp, vechimea lor pe acest pământ.

Puterea militară la Români transnistrieni.

Fiind un element vechiu și numeros, nu numai în Transnistria, dar și în tot Sudul Rusiei, Români transnistrieni au jucat un important rol militar în acele timpuri, dând dovada unor reale însușiri ostășești, cari amintesc pe acelea ale marilor noștri strămoși, Tracii și Romanii.

Așezarea Tracilor la Nistru și dincolo de el, i-au pus în situația de a lupta cu multe neamuri ce veneau dela răsărit, în special cu Sciijii, cu cari s-au răsboit sute de ani.

Iar ca Daci liberi, elementul autohton va lupta împotriva Romanilor.

Ca Români, născuți într'un ținut de margine, ei au avut aceeași misiune, ca și ceilalți frați ai lor, de apărători ai graniței răsăritene și ai Europei.

Români transnistrieni au de luptat cu toate popoarele barbare, cari vin din spate Nord sau dela răsărit: cu Goții, Hunii, Gepizii, Avarii, Slavii, Bulgarii, Ungurii, Pecenegii, Cumanii și Tătarii, iar după aceștia cu Rușii, cari s-au dovedit a fi mai periculoși decât toți ceilalți barbari la un loc.

În legătură cu năvălirea Ungurilor, isvoarele amintesc de o luptă ce a avut loc între acești năvălitori și Români transnistrieni, cari formau un voevodat al lor, ce avea capitala la Perișani, între Nistru inferior și Bug.

In luptele dintre principii slavi, unii din ei cer ajutor dela Români transnistrieni, cari — după cum recunosc isvoarele —, erau mai bine organizați și aveau experiență militară.

La celebra luptă dela Calga, 1223, dintre Tătari și Ruși, — aceștia din urmă aliați și cu Cumanii —, au luat parte și Români cu voevodul lor Ploscânea, sub numele de Brodnici, aliați cu vescutul han al Tătarilor, Gengis-Han, împotriva Rușilor.

Deci luptele Românilor împotriva Rușilor au o origine foarte veche, cu secole în urmă, și ele se explică prin faptul că Români au avut demult intuiția că Rușii reprezintă pentru ei un pericol serios.

Și nu s'au înșelat.

Marile calități militare ale Românilor transnistrieni rees mai ales din manifestările „Căzăcimii” —, care, la început, a fost alcătuită numai din Români, și chiar când devine un amestec de elemente străine, spiritul militar rămâne tot ceea ce românesc, cu organizare pe regimete (polcuri), iar adeseori conducerea întregii Căzăcimi — hătmănia —, aflându-se în mâini românești.

Pornind din secolele, al XIII-lea și al XIV-lea, când Căzăcimea începe să se afirme, regimetele și cohortele românești se disting în luptele ce poartă cū diferiți vecini.

Inafară de incursiunile ce fac în țările vecine, Cazacii duc lupte împotriva Polonezilor, cari încercau să-i supună.

Primul mare hatman al Cazacilor, adică al acestor luptători, a fost ION VALAHUL (adică Românul) zis POTCOAVĂ (1577), apoi hatmanul LOBODĂ (1593), ILIAŞ CARAIMOVICI (1637), și alții.

Tarul rus Boris Gudunov, (1552—1605) cere ajutor militar dela Români, ceea ce confirmă puterea lor militară.

In timpul hatmanului BOGDAN HMILNIȚCHI (1648), contemporanul și cuscrul lui Vasile Lupu —, din 15 conducători ai Cazacilor, 8 erau Români.

Tot în acest timp, se constată în Căzăcime, regimete întregi de Moldoveni.

Tarul rus Petru cel Mare (1682—1725) numește pe românul **Apostol Chigheci**, în calitate de „comandant al cohortelor de Români”, formate numai din Români, din ordinul țarului.

Perioada de glorie a Căzăcimii a fost între 1660—1740.

In acest timp, în Ucraina țarului, adică în Transnipria, dela răsărit de Nipru, Cazacii formau 10 regimete (polcuri) cu reședința la: Cernigov, Nijin, Preluțki, Perislav, Lubneț, Mirgorod, Poltava, Gradiat, Baturin, Glugov, în cari nu numai că erau mulți os-

tași Români, dar și conducătorii de regimente, colonelii (adică polcovnicii, erau de asemenea Români, bucurându-se de o mare faimă în vremea lor, ca: Ursu, Lobodă, Burlă, Pușcaru, Gămălie, Raice Dumitrașcu, Marcu, dar mai ales vestitul neam Apostol, ai cărei membri au deținut polcovnicia de Mirgorod, — adică comanda regimentului de Mirgorod, — timp de 4 generații (1650—1760), prin Pavel, Dănilă, Petru și al doilea Dănilă.

Dănilă Apostol, care va avea și hătmănia Ucrainei, este figura cea mai proeminentă dintre conducătorii militari moldoveni ai Căzăcimii.

El era, în același timp, apreciat de țarii ruși Petru I-iu și Petru al II-lea, și stimat de întreaga Căzăcime.

Era, în vremea sa, înrudit cu toți conducătorii Căzăcimii, astfel: era cuscru, după fetele sale, cu cancelarul V. Cociubei, cu vistierul Lumikovski, judele Ciucevici și cu polcovnicul de Preluțki; polcovnicul de Lubneț și era unchiu; iar Jurakovski de Nijin și V. V. Cociubei de Poltava și erau gineri.

Cu timpul cei doi fii ai săi, Pavel și Petru, devin polcovnici de Mirogorod și Lubneț.

La 1717 și sotnicul Herescu dela Perislav și devine cuscru.

În afară de înrudire, rămâne doar polcovnicul Polobotoc de Cernigov, cu care însă era bun prieten.

Osebit de acestea, familia Apostol a deținut în două rânduri hătmănia, adică conducerea țării Căzăcimi, prin Dănilă Apostol (1727—1734) și nepotul acestuia, Dănilă Petru Apostol (1760).

Faptele legate de personalitatea lui Dănilă Apostol ca polcovnic (colonel) sunt demne de amintit: și-a condus regimentul său, în care se aflau foarte mulți Români, timp de peste o jumătate de secol; la 1688 bate pe Tătari la gura râului Teasmin; în 1689, în fruntea a 10.000 de ostași, luptă iarăși împotriva Tătarilor; repurtând și alte multe succese, cari au uimit întreaga Căzăcime.

El se bucură de un deosebit prestigiu, în afară de întinsele relaționi ce le are cu conducătorii Căzăcimii, de aceea la 1 Oct. 1727, deși refuză pentru că avea 70 de ani, el este ales în unanimitate, hatman al Cazacilor, demnitate pe care o va ține până la 1734.

Încă un alt membru al familiei Apostol ocupă hătmănia Ucrainei, anume nepotul lui Dănilă Apostol, numit Dănilă Petru Apostol (1760).

Românii mai erau organizați și în cohorte: aşa avem cohorta militară a căpitanului **Apostol Chigheci**, însărcinat de țarul Petru cel Mare, cu organizarea lor.

În anul 1730, Românii transnistreni au două regimete proprii, cu drapele naționale: unul muntenesc și altul moldovenesc.

În anul 1740 există un corp întreg de armată, în fruntea căruia se afla nepotul lui Dimitrie Cantemir.

Chiar țarul NICOLAE I-iu (1825—1855), în răsboiul Crimeei, având în vedere tocmai însușirile lor militare, se gândi să formeze o legiune românească, compusă numai din Români, și cu comandanți naționali.

După anexarea Transnistriei (1792—1793), Românii sunt căutați și recrutează în garda imperială, fiind cunoscuți și apreciați tot pentru însușirile lor militare, de-acum fiind trimiși să lupte, pe diferite fronturi, sub steag străin și pentru interese străine de neamul lor.

Românii transnistreni, factor de cultură și civilizație.

Românii au dat tuturor țărilor în cari trăesc, valori politice, militare și culturale de mâna întâi.

Românii transnistreni, și în general Moldovenii, încă din afară că au fost o forță politică și militară, în regiunea dela Nordul Mării Negre, dar au dat istoriei culturale rusești, o seamă de figuri din cele mai reprezentative, ceea ce dovedește superioritatea lor spirituală.

Cu cercetarea acestei probleme s'a ocupat mai ales d. prof. univ. C. G. Bedreag.

Cel mai mare Mitropolit al Kievului a fost românul moldovean, PETRU MOVILĂ, fiu de domn moldovean, teolog renumit.

El este fondatorul Academiei Teologice din Kiev, care a fost înființată mai întâi ca școală ortodoxă la VINITA, pe stânga Bugului, în dreptul Podoliei; de aici a fost mutată la Kiev și transformată în Academie Teologică.

Această școală a rămas un model de cultură religioasă și laică, pentrucă în tot răsărîtul slav, nu era altă școală și tipografie ca Academia și tipografia dela Kiev a Mitropolitului Petru Movilă.

El a dus luptă împotriva catolicismului, care amenința să înghețe populațiile din Sud-Estul european.

Pentru marea lui operă culturală și religioasă, un istoric rus recunoaște că Rusia a avut doi oameni mari cu numele de Petru, cari au zidit imperiul ruseșc: „**Petru cel Mare, care a întemeiat statul rus și Petru Movilă, care a întemeiat cultura rusă**“.

Și istoricul rus, întrebându-se cui i s-ar cuveni dreptul de a fi socotit în istoria Rușilor, — Petru cel Mare —, țarului Petru sau Mitropolitului Petru, și, după ce compară opera celor doi Petru, răspunde că acest drept revine Mitropolitului Petru Movilă.

PRIMELE UNIVERSITĂȚI RUSEȘTI sunt întemeiate de Români: Academia Teologică dela Kiev de Mitropolitul Petru Movilă; Universitatea din Moscova de fostul domnitor și învățat moldovean, Dimitrie Cantemir, iar cea dela Petrograd de românul Herescu, devenit marele poet Herascov.

UN MARE INVĂȚAT, scriitor și dascăl al țarului Petru cel Mare, a fost spătarul moldovean **NICOLAE MILESCU ZIS CÂRNUL**, fost 36 de ani în serviciul împărăției rusești și fost ambasador al Rușilor în China.

Boerul Alex. Hașdău, tatăl lui B. P. Hașdău, spunea la 1834 în cuvântarea ce rostea, în calitate de președinte al eforiei școalelor din Hotin — sub stăpânirea rusească —, că Petru cel Mare ar fi rămas poate un țar modest, ca și tatăl său, Alexis Mihailovici, dacă n'ar fi avut ca profesor și înstrumător spiritual pe genialul moldovean **N. MILESCU-CÂRNUL**, de o neobișnuită erudiție pe vremea sa.

UN SCRITOR DE SEAMĂ AL LITERATURII RUSEȘTI ESTE DIMITRIE CANTEMIR, domnul Moldovei, refugiat în Rusia, după înfrângerea dela Stănicilești (1711).

Cele mai de seamă opere ale lui Dimitrie Cantemir sunt scrise în Rusia.

Scriitor și traducător de seamă, inițiator al literaturii moderne ruse este prințul ANTIOH DIM. CANTEMIR, (fiul lui Dim. Cantemir), fost și ambasador al Rusiei la Londra și Paris.

Antioh Cantemir este considerat ca primul poet al Rusiei, și supranumit „Boileau al Rusiei.“

El va domina literatura țării sale adoptive. S'a făcut cunoscut prin satirele sale.

El a făcut și traduceri din Horatiu, Anacreon, §. a.

Românul **N. N. BANTĂȘ-GAMENSCHI** a fost un istoriograf și arhivar de valoare, iar fiul acestuia **D. N. BANTĂȘ-ÇAMENSCHI** a fost cel mai temeinic istoric al Malorusiei, și primul rector al Academiei din Moscova.

MIHAI MATEI HERESCU-HERASCOV, poet, romancier și profesor universitar la Moscova.

Ieșit din armată, pentru că avea înclinații către literatură, ajunge la conducerea tipografiei Universității din Moscova, dând la lumină două reviste.

A ajuns la demnitatea de decan al Universității.

A scris poesii, printre care poema Rosiada (1779), care i-a adus un mare renume, iar „istoria literaturii ruse” i-a adus celebritatea și supranumele de „Homer al Rusiei”.

ILIE ILICI MECINICOV-MILESCU (1845—1916), strănepot al spătarului Milescu, mare naturalist și bacteriolog, profesor universitar, distins cu premiul Nobel (1908).

A fost un timp și profesor universitar la Universitatea din Odesa.

IACOB VL. N. BEDRIAGA (1854—1916), naturalist, amfibilog.

Inafară de aceștia, un mare număr de profesori dela Universitatea din Charcov (înființată la 1804), dela cea din Kiev (înființată la 1832) și din Odesa (1865), chiar dela înființare, sunt români.

Conștiința națională și a unității susținute a românismului la Români trans- nistrieni.

— Luptele Românilor transnistrieni pentru unire. —

Cu toată aşezarea Românilor transnistrieni, mai mult decât a altora dintre frații lor, în „calea răutăților“ a încercării atâtior stăpâniri străine, Români transnistrieni nu și-au pierdut caracterul național, nici conștiința națională și nici conștiința unității sufletești cu ceilalți Români.

Loviturile soartei i-au oțelit, iar înstrăinarea le-a dat și mai mult conștiință de ceea ce sunt și le-a determinat soarta, aceeași cu a fratilor de pretutindeni.

Conștiința de neam, unitatea sufletească cu restul românilor, simțirea românească și durerea înstrăinării se oglindesc mai mult decât în orice, în poesia lor populară, care poate fi socotită azi ca cel mai viu și de necontestat document, în această privință.¹⁾

Românii de peste Nistru s-au simțit una cu cei de dincolo de Nistru, unde conștiința lor spunea că este „Tara” adevărată.

In mintea lor, însă, Nistru era acela care împiedica înfăptuirea dorinței de a fi una cu frații lor, de aceea apele lui au fost bles-temate, ca despărțitoare de frați.

Frunzulită lozioară
La Nistru, la mărgioară,
Unde-i apa limpegioară.

**S'a strâns frații grămăgloară,
Să între ei o sorioară. •**

¹⁾ Din poesile populare publ. de d. D. Strungaru, în ziarul „Universul”.

Și bocesc de se omoară.
 La mijlocul apelor,
 Plângem maica fraților,
 C'a avut ea trii feciori —
 Trii feciori ca tril bujori,
 Si-au trecut el Nistru mare
 Și de dânsii parte n'are.
 Prunzuliță lăzăoară,
 La Nistru la mărgioară,
 Săd toți frații grămăgioară,
 Și se uită'n ceea țară.

— Nu ni-i rău, nici drac di boală,
 Dar mă uit în ceea țară,
 Să-mi strâng frații grămăgioară.
 Grămăgioară nu i-am strâns,
 Dar m'am pus jos ș'am plâns:
 Vreau să trec în ceea parti
 Și Nestri mă disparti.
 Of, Nestri, di ci nu ti'n gheț
 Să mi te pășesc
 Și'n Moldova să mă trezesc?

Românii transnistrieni au simțit toată durerea înstrăinării.
 Stăpânirea străină i-a făcut cu atât mai mult să-și dea seama,
 că ei sunt altă nație.

Urgia străinului i-a învățat să-și iubească frații și să pri-
 vească cu dor spre „ȚARA“ fraților liberi de peste Nistru.

Dimineața când mă scol
 Cu lacrimi fierbinți
 Pe obraji mă spăl.
 Dimineața când mă scol,
 Ies afară încetișor
 Și mă razim di ușor
 Și mă uit în „Țară“ cu dor.

Viețea grea îi determina să se refugieze în codru, singurul
 loc, unde mai puteau trăi în libertate.

Tu străin, eu străin,	Of, amar și iar amar
Hal în codru să trăim.	Mare pojar s'o stârnit.
Acolo noi om trăi	Și nu-i vremi di prăjit
Și de viață ne-om căi.	Că nu-i di foc și pară
	Da-i di viață amară!

Poesia populară în care recrutul român transnistrian își
 plângă durerea înstrăinării lui, durerea de a fi dus să lupte de-
 parte de vatra părintească și sub steag străin, pentru interesele
 dușmanilor neamului său, trădează la ei o altă conștiință de neam
 decât aceea a stăpânitorilor; este conștiința unui neam întreg român.

Românii transnistrieni erau trimiși să lupte pe fronturi, pe
 cât de diferite, pe atât de depărtate: la Turci, în Caucaz, Japonia,
 la granița Chinei și chiar în Manciuria.

Rămăi, mamă,	Cu pușca 'n spate ...
Rămăi, tată,	Frundzășoară, fir mătasă,
Rămăi, soră,	Lepăd casă, lepăd masă,
Rămăi, frate,	Lepăd nevastă frumoasă.
Rămăi, puică sănătoasă,	Cu doi copchilași pe brață.
Că eu mă duc de-acasă,	Taci, dragu mamii, nu striga,
Mă duc departe,	Că nime nu te-a asculta.

Că tat-tău nu-i acasă,
Și în Majuria, la loc diparti,
Unde nici hărtia nu răzbată.

Frunzuliță de măr dulce,
Ia ieșii, maică'n deal la cruce,
Și prăgl'in cotro m'or duce.
De m'or duce la Văgzal

Să știi maică că-i moscal.
De m'or duce la Odes,
Să știi, maică, că-s ales.
Dî m'or duce la Bender,
Să știi maică, că-s boer.
De m'or duce la Chișinău
Să știi maică, că-s un rău.

Conștiința unității etnice și teritoriale se manifestă deopotrivă și la Românii basarabeni, - cuprindând și pe Românii transnistrieni.

Astfel la anul 1908 se constată o manifestare publică, nu numai a conștiinții unității pământului strămoșesc dintre Prut și Nistru, ci a întregului teritoriu dintre Prut și Nipru, — deci inclusiv Transnistria.

Aceasta reiese în mod clar din poesia — program a primului număr al jurnalului bisericesc „**LUMINĂTORUL**“ din 25 Ian. 1908 al Românilor basarabeni, apărut la Chișinău:

„Din Prut și Dnipro până la mare Si ce-i mai scump în omenire
Strămoșii noștri au purtat Si mai bogat, mai de folos,
Această sfântă luminare. El ne-au păstrat ca moștenire,
Prin ea cu dușmanii s'au luptat. Pământ și legea lui Hristos“.

Mișcarea culturală bisericească, cu caracter național, care a înflorit în Basarabia după 1812, sub stăpânirea rusească și în timpul Mitropolitilor buni, a avut urmări și la Românii de peste Nistru.

Cu timpul, puținele școli basarabene au început să se rusifice, iar în 1867 limba română fu scoasă din toate școalele din Basarabia.

Revoluția rusă dela 1905 a dat prilej de manifestare a unui curent național-cultural și în Basarabia, cu urmări și pentru Români de peste Nistru.

Cărturarii basarabeni, zeloși de ridicarea neamului lor, s'au unit în jurul unor organe de presă ale lor, „**Basarabia**“ (Mai 1906), „**Moldovanul**“ și apoi „**Cuvânt Moldovenesc**“ (Mai 1913), cu colaborarea și a Românilor transnistrieni, iar aria lor de răspândire trecea și dincolo de Nistru.

De asemenea acțiunea de rusificare pornită în Basarabia din Sept. 1908, — prin înlocuirea Mitropolitului Vladimir, cu un mitropolit, fost polcovnic, — a produs o demnă reacțiune în rândurile Românilor transnistrieni împotriva înlăturării limbii române din biserici.

Este vorba de mișcarea revoluționară cu caracter național

din 1910 a călugărului român INOCENTIE dela o mănăstire din Balta, oraș românesc, într'o regiune românească atunci ca și astăzi.

In timp ce Rușii interziceau folosirea limbii române în biserici, călugărul Inochentie continua să predice mai cu ardoare în limba moldovenească, singura cunoscută de popor.

Odată cu aceasta, el predică și o credință nouă, eterodoxă (contrară principiilor religiunii catolice), cunoscută sub numele de secta Inochentiștilor.

Prin talentul și puterea de convingere cu care vorbea, și mai ales prin faptul că vorbea în graiul matern, Inochentie exercita o mare putere asupra credincioșilor, cari veneau dela mari depărtări ca să-l asculte.

Mișcarea lui Inochentie are și un vădit caracter național moldovenesc, de aceea este socotită periculoasă de Ruși, cari iau măsuri de combatere a ideilor sale și de prigonire a Inochentiștilor.

In anul 1913, înconjurat în mănăstirea Balta, de un grup de Cazaci, este apărat cu curaj de țărani români, din rândurile căror au căzut uciși 60 de însi, având moarte de martiri.

Deși surghiunit la o mănăstire de lângă lacul Ladoga, țărani merg în pelerinaj până acolo, închinându-i-se și ascultându-i învățăturile.

Între timp, Inochentie este judecat, osândit cu surghiun, și trimis la o mănăstire de pe un ostrov al Mării Albe.

Răsboiul mondial din 1914 dă Românilor basarabeni și transnistrieni, un nou prilej de manifestare a conștiinții lor naționale.

Ei folosesc prilejul revoluției rusești dela 1917 pentru a-și împlini idealul lor național, care constă în unirea cu frații lor de peste Nistru.

Noua stăpânire rusească, acordând tuturor naționalităților din cuprinsul imperiului, drepturi de autodeterminare, a dat prilej și fraților noștri transnistrieni să-și manifeste sentimentele lor naționale, în ce privește soarta viitoare a lor, ca neam și a țării pe care o locuiesc.

* * *

Pentru a urmări felul cum a decurs lupta Românilor transnistrieni pentru unire, — la 1917 —, reproducem articolul d-lui DIOMID STRUNGARU, publicat în ziarul „Transnistria“ anul I, nr 21), din care se poate vedea că frații noștri de peste Nistru au cerut cu energie, în congresul național dela Tiraspol, din 17 Decembrie 1917, prin delegații lor:

„Să ne soidinim (unim) cu frații noștri din Moldova!“

„Oamenii dela țară sunt trimiși cu aiastă vorbă, să fim cu dvs. împreună.“

„Cu aiasta ne așteaptă pe noi la sate!“

In această luptă a lor, Românii transnistrieni au găsit tot sprijinul la frații lor din dreapta Nistrului.

* * *

SPRIJINUL FRAȚILOR DIN DREAPTA NISTRULUI.

„Astfel când se constituie, la Chișinău, la 3 Aprilie 1917, PARTIDUL NAȚIONAL MOLDOVENESC, în punctul 10 al programului se prevedea următoarele: „MOLDOVENILOR DE DIN-COLO DE NISTRU — adică Transnistrieniilor — SĂ LI SE CHE-ZĂSLUIASCĂ ACELEAȘI DREPTURI NAȚIONALE, PE TĂRÂM CULTURAL, BISERICESC, POLITIC ȘI ECONOMIC, PE CARE LE VOR AVEA, IN BASARABIA, LOCUITORII DE ALT NEAM.“

PENTRU DREAPTA CREDINȚĂ.

Mai scump decât orice era, pentru acești Moldoveni obijduiți, graiul strămoșesc, pe care doreau nerăbdători să-l audă răsunând iarăși, în altarele sfinte și în școli.

Semnificativ în această privință este o scrisoare a octogenarului FILIMON MARIAN trimisă redacției gazetei „CUVÂNTUL MOLDOVENESC“, în care ziar a și apărut la data de 3 Mai 1917, fiind redactată în următorii termeni:

DOMNULE HALIPPA,

Am de acum 76 de ani. Ca mâine voi muri, da tot nu mă îndur să se stingă moldoveneasca. De aceea foarte vă rog și vă poftesc să nu-i uitați nici pe Moldovenii de pe malul Nistrului cel din stânga, din gubernia Chersonului.

Că toate sațele pe malul Nistrului sunt moldovenești, da preoții mai mult ruși. — Si tare ni-i întuneric cu a sa slujire.

Foarte ni i sete de preoți moldoveni, și nu-i avem: deși sunt unii moldoveni, tot rusește citește.

Mă rog să mă bucurați cu vran răspuns bun la cererea mea.

(ss) Filimon Marian.

DREPTATE CELOR OBIDIȚI.

Publicând această scrisoare în ziarul mai sus amintit, d. PAN. HALIPPA a încadrat-o în următorul articol:

Moldovenii de peste Nistru.

Când se vorbește despre drepturile naționale ale Moldovenilor trăitori în Rusia, trebuie să se înțeleagă că vorba nu-i numai despre Moldovenii din Basarabia, ci și despre cei din gubernia Chersonului și Podoliei. Firește că nu se știe bine, căm câți Moldoveni să fie peste Nistru, dar se zice că numărul lor ar ajunge la jumătate de milion de suflete.

De altfel, nu-i vorba numai decât de numărul Moldovenilor de peste Nistru, ci de nevoile și așteptările lor, și atunci, când pe orice cărare se spune că viața obștească în Rusia trebuie să se întocmească pe temeiul acela ca toate noroadele să capete dreptul la viață și la înaintare, — apoi din numărul acestor noroade nu trebuie scoși nici Moldovenii dintre Nistru și Bug.

Și lor, acestor Moldoveni, care sunt o mlașină din trunchiul mare al Moldovenilor, trebuie să li se chezăsluiască slujba în biserici și rugăciunea în limba moldovenească; și ei să poată să stea în fața judecății și a cîrmuirii locale în limba strămoșească și aşa mai departe.

Toate aceste sunt niște drepturi firești, pe care nu le poate săgeți nimeni altora și, deci, și Moldovenii de peste Nistru trebuie să la aibă...

(ss) PAN. HALIPPA.

PRIMELE STRIGĂȚE DE UNIRE.

Paralel cu aceste stăruinți pe tărâmul cultural, se desfășoară tot mai accentuat și frământările Românilor transnistrieni pentru dobândirea independenții politice.

Astfel, în primăvara anului 1917, un grup de studenți moldoveni din Kiev, printre cari și transnistrieni, cere **UNIREA TUTUROR ROMÂNIILOR ÎNTRU'N SINGUR STAT NAȚIONAL**.

* * *

LA CONGRESUL INVĂȚĂTORILOR MOLDOVENI, care s'a ținut la Chișinău, în Mai 1917, s'a cerut guvernului provizoriu al Rusiei ca Moldovenii de peste Nistru să fie alipiti Basarabiei, pentru a se bucura de aceleași drepturi naționale și culturale.

Iată doleanțele votate în unanimitate:

1. Congresul invățătorilor moldoveni roagă zemstva gubernială a Basarabiei, ca să se îndrepte către zemstvele gubernelor Podolia și Cherson, cu rugămintea ca acestea să deschidă școli moldovenești în satele cu majoritatea moldovenească; așînderea ca slujba bisericieasă să se săvârșească în limba moldovenească.

2. Congresul roagă Comitetul Partidului Național Moldovenesc să intre în legătură cu partidele ucrainiene, pentru recunoașterea drepturilor Moldovenilor de peste Nistru în biserică și școală, potrivit punctului 10 din programul Partidului Național Moldovenesc, care chezăsluia aceleași drepturi pentru Ucrainienii din Basarabia.

3. Congresul hotărăște să se facă o strigare (apel) să fie

poftit tineretul moldovenesc de peste Nistru, ca să vie la învățatura moldovenească trebuitoare.

4. Pentru conducerea școalelor moldovenești de peste Nistru să se înființeze, pe lângă organele ucrainiene, câteva locuri de instructori moldoveni.

5. Învățătorii pentru școalele moldovenești de peste Nistru să se pregătească deocamdată în seminariile de învățători din Basarabia.

* * *

La aceste deziderate, profesorul Iustin Frațiman a făcut propunerea de mai jos, pe care Congresul a primit-o:

Să se acorde dela stăpânirea vremelnică a Rusiei alipirea la Basarabia a părților locuite de Moldoveni din ținuturile: CHERSON, OVIDIOPOL și ODESA, care pe vremea Mitropolitului Gavril Bănelescu-Bodoni, erau cărmuite, în cele bisericești și școlare, de către Basarabi.

În legătură cu aceasta, profesorul V. FLOROV, propune și congresul admite, ca:

Aceleași măsuri care s-au hotărît pentru Moldovenii de peste Nistru, să se ia pentru Moldovenii din Caucaz, care sunt destul de mulți la număr, încât să nu mai fie îngăduit, să fie dați uitării, ca până acum.

* * *

Cu prilejul ADUNĂRII NAȚIONALITĂȚILOR DELA ODESA, care a avut loc între 29 Mai—2 Iunie 1917, delegații moldoveni au exprimat, din nou, doleanțele Românilor transnistrieni, care pot fi rezumate în următoarele puncte:

- a) obligativitatea învățământului românesc;
- b) înființarea unei secțiuni de limbă română la Universitatea din Kiev și Odesa;
- c) personalul funcționăresc dela sate și corpul didactic să fie de origine etnică română.
- d) înființarea unei episcopii românești la Tiraspol sau Dubășari.

În vara aceluiași an, cu prilejul trecerii voluntarilor ardeleni prin Chișinău, transnistrianul Grigoraș, originar de peste Bug, și-a exprimat credința că „toți Români se vor uni sub același împărat”.

GLASUL LUI TOMA JALBĂ.

LA CONGRESUL SOLDAȚILOR BASARABENI, ținut la Chișinău, între 23—27 Octombrie 1917, când s'a proclamat autonomia Basa-

rabiei, a răsunat ca din adâncul pământului un strigăt pentru unirea Transnistriei cu Basarabia.

Era strigătul inimicului român transnistrian, **TOMA JALBĂ¹⁾**, care, cu glasul tremurând de durere și cu lacrimi în ochi, a rostit o înflăcărăță cuvântare, spunând între altele:

„Și așa, fraților, din cuvintele Dvs., pe care le-am auzit, eu văd că toți aicea v'ati hotărît să vă lăsați ceea ce vi se cuvine: drepturi și autonomie...

Dar eu acum vă întreb pe voi, fraților: Frații noștri și neamurile noastre, care suntem Moldoveni, cui ne lăsați pe noi, Moldovenii, cei ce suntem rupti din coasta Basarabiei și trăim pe celălalt mal al Nistrului?

Noi rămânem ca șoareci în dinții motanului?

Fraților, nu ne lăsați, nu ne uitați.

Iar dacă ne veți uita, vom săpa malul Nistrului și vom îndrepta apa dincolo de pământul nostru.

Căci mai bine să-și schimbe râul mersul său, decât să rămânem noi frații, despărțiti unii de alții.“

Ca urmare SFATUL ȚĂRII a cooptat 10 Români transnistrieni, în sâmul acestui înalt for, iar alți 5 Români de peste Nistru, au fost numiți membri în comisia pentru organizarea bisericească, pe baze naționale românești.

CHEMAREA LA LUPTĂ.

Moldovenii nu s-au putut mulțumi numai cu atât.

Văzându-se rămași în afara de granițele țării, cu tot strigătul plin de jale al lui Toma Jalbă, ei se hotărăsc să-și croiască singuri soarta. Un mănușchiu de câțiva oameni, însuflețiți de gândul unirii Transnistriei la trupul Moldovei, au compus o emoționantă CHEMARE, care constituie un prim document de viață națională din istoria tragică a acestei ramuri de Români din răsărit.

Iată textul acestui document căruia îi păstrăm caracterul primitiv al ortografiei în care a apărut:

CHEMARE,

Cu bună samă —

„Numa în uniri putem să ocupăm dreptatea!“

Frați moldoveni,

Au ajuns o vremi, în care toate națiunile (noroadili) său scos drepturile sale (lor), iar noi moldoveni am rămas mai pe urma altor altoatelor neamuri — ca cum ar fi rătăcit un cărdișor de oi dela toată turma!

Noi, fraților, am dormit și nu o avut cine ne trezi, până ce nu o mers alte neamuri pe lângă noi, bucurându-se sub steagurile sale.

¹⁾ Azi consilier național în Transnistria.

Eată noi, ceia ci ne-am trezit și înferbințându-se săngele cel frătesc în noi, ne-am pornit ca să trezim părinții, frații și surorile, ca împreună cu tățai să ne arătăm — ca se știi toate națiunile, că și noi săntem un neam bogat, delicat și foarte cult.

Pentru de aceea noi fierbinte vă poftim părinților, fraților și surorilor moldoveni ca să-ne adunem (grămadim) cu tății astăzi și împreună să-ne ridicăm steagul națiunii (nărodului) nostru.

Foarte fierbinte vă poftim ca să vă adunați aleșii fraț căti doi 2 oameni din tot satu moldovenesc cari trăim pi malul stâng al Nestrului (Herson și Cam. Pod. gub.)

La în tâiul congres moldovenesc unde au să să deslege toate dreptele cinstiștilui Neam Moldovenesc în oraș Tiraspol la 17 decabre 1917.

Lumenarea — Cine trebui nou —

— Nitrebui nou școala să fii în limba nărodului moldovenesc. Ca fii ște care moldovan să știi cel în vață pi dânsu.

— Invățătura afară de școală, (adica) biblioteca să fie pi limba moldoveneasc ca să putem noi Moldoveni anelumena mai bine în lume de cum am fost pân amù.

— Rugaciunea în sfânta Biserică sa fii pi limba Norodului Moldovenesc, ca fiștecare Bătrân sau Tânăr săn-țaleag Cu ci fel di rugaciune Merge Preutul pentru dânsii în-naintea lui Dumnezeu.

— Trebui ca să fii judecătorii curat moldoveni, ca judecata să fii în-țaleaptă pintru Moldovanu-Nostru, și ca să poată fii ștecare, cu gura lui a spune tuată durerea sa la judecată.

— Doftorii trebuie să fii cu-știrea limbii moldoveneasc Ca să puat el, înțalege ceea ci iaspune bolnavu moldovan.

— Deci noi moldovanii nam fost în vață pân amù, pentru că niau fost oprită diștiptarea, să lumenarea Neamului Nostru în limba Nuastră Moldoveneasc.

CILENII COMITETULUI DE ORGANIZAȚII: Praporgic Bulat, Soldat Jaloba, Grajdaniin Durbailo, Praporgic Malomau, Bolinoo-prend Dumean.

CONGRESUL NATIONAL DIN TIRASPOL DELA 17 DEC. 1917.

Adunarea Moldovenilor din ținuturile Cherson și Podolia, care au răspuns la „CHEMARE“, s-a ținut la Tiraspol, în ziua de 17 Dec. 1917.

A fost cea dintâi manifestare organizată în regiunea locuită de ei, și cea mai puternică afirmare de viață națională peste Nistră, pentru unirea lor cu Patria Mamă.

Vrednice de amintit sunt aceste clipe mărețe, dădătoare de

nădejdi și de mare însuflețire, pentru lupta la care un neam întreg era îndrituit și chemat.

Fiecare român era convins că acest congres va pecetlui de-apururi o nouă viață și va înoda firul rupt de atâția ani cu trupul vechei Moldove.

În cuvântarea de deschidere a Congresului, Președintele Comitetului de organizare, sublocotenentul **ȘTEFAN BULAT**, care astăzi se află prin acele părți ale Transnistriei desrobite, a spus între altele:

FRAȚILOR MOLDOVENI, văd că să înferbântat în vinele D-voastră sângele cel frătesc.

Noi, Moldovenii din părțile acestea am stat până acum ca într'o pădure întunecoasă. Numai noi am stat pe loc.

Pretutindenea în Rusia, noroadele strigau, cerând slobozenie și pământ.

Nu-i auzeam și pe frații mei din ținutul Hersonului și al Podoliei. Mă tem că se vor deștepta prea târziu, când snopii vor fi cărați.

În ziua de 21 Octombrie, împreună cu alții frați am luat parte la Congresul ostașilor moldoveni din Basarabia, care s'a ținut la Chișinău.

Acolo am auzit că frații noștri basarabeni au lucrat pentru treaba națională. — Noi i-am întrebat, dacă lucrul acela e și pentru noi, sau numai pentru ei.

Noi facem aici ceea ce ne trebuie nouă, iar dacă vă trebuie și d-vs. ceva, trebuie să vă faceți însivă.

Și dacă vă va trebui ajutor, cereți și vă vom ajuta.

Și aşa fraților, ne-am apucat noi de lucru, câțiva moscali moldoveni, care ne-am hotărît să deșteptăm pe frații noștri și să le spunem ce vremuri sunt acestea și ce trebuie că facem.

Și mai întâi am făcut un Comitet Moldovenesc.

În ziua de 19 Noembrie am făcut o adunare de ostași și de țărani.

Norodul adunat să a bucurat foarte și ne-a făgăduit că ne va ajuta.

La 21 Noembrie ne-am dus la o adunare moldovenească la Grigoriopol, unde s-au înscris peste 40 de Moldoveni.

Am alcătuit apoi un comitet statoric și am alcătuit un program de muncă.

Voprosurile (punctele) din acest program sunt: despre școală,

despre biserică, despre judecăți, despre bolnițe (spitale), despre oaste, despre pământ și despre politică.

Noi dorim ca toate acestea să fie moldovenești pentru noi...

După cum vedeați, cu ajutorul lui Dumnezeu vom putea să așezăm pe temelii bune viața nordului nostru iubit.

Zicând dela toată inima mea: Să trăiască norodul nostru moldovenesc! declar deschis cel dintâi congres al Moldovenilor din Ucraina.

* * *

A fost un moment de înflăcărare.

Inimele Moldovenelor săltau de bucurie, căci se simțeau în casa lor, în largul lor, încât le părea că toate amărăciunile suferite, au dispărut.

La această piatră de temelie, la acest nod de forțe legat prin conștiința săngelui românesc, se adaugă glasurile fraților din Basarabia și Ardeal.

Salutul delegațiilor străine i-a dat acestui moment solemn strălucirea marilor sărbători naționale.

Dr. Pan. HALIPPA, vicepreședintele Sfatului Țării, spune printre altele: Voi, fraților, sunteți avant-garda, sunteți înaintașii neamului moldovenesc... Am fost mâncăți de străini și în trecut, dar n'am pierit și nu vom pieri nici de acum înainte...

D-voastră va trebui să vă așezați stăpâni de veci ai pământului pe care-l locuți.

Dr. profesor Onisifor GHIBU, în numele Ardealului, leagănul neamului românesc, prin cuvinte care înflăcărează inimele Moldovenilor, de peste Nistru, spune:

A vrut Dumnezeu ca astăzi să ne găsim în acest loc, la sărbătoarea de deșteptare națională a unui jumătate de milion de frați, români din toate țările locuite de neamul nostru.

Fie binecuvântată această zi, în care se pune temelie nouă vieții fraților moldoveni din Ucraina.

Urmează apoi cel mai emoționant moment al Congresului.

Delegatul Sfatului Țării Republicii Moldovenești, GH. MARE, înmânează adunării naționale a Moldovenilor un frumos steag tricolor cu cuvintele următoare:

„Delegația dela Chișinău vă pune în mână steagul acesta.

El este steagul neamului nostru. — Subt umbrirea lui trăește întregul neam moldovenesc și românesc și pentru izbânda lui luptăm cu toții.

Voi până acum n'ați avut steag, n'ați avut drepturi.

De astăzi înainte, steagul nostru național va flutura mândru și plin de încredere și peste voi.

Să luptați aşa, ca să-i faceți cinstă; să luptați aşa, ca să-l duceți întru toate la izbândă.“

Urmează cuvântările lui Crihan, Gafencu, Toma Jalbă și a învățătorului Mihai.

Cheagul sufletului românesc prinse puternic, încât delegații tuturor localităților începură să lucreze din răsputeri la plămădirea unei vieți noi.

Astfel zilele care au urmat au adus rezultate nebănuite.

HOTĂRÎRILE ACESTUI CONGRES SE POT REDA PRIN URMĂTOARELE PUNCTE :

1. alegerea a 8 reprezentanți în Rada ucrainiană;
2. crearea de școli naționale în limba moldovenească și cu alfabet latin;
3. introducerea limbii românești în slujba bisericăască;
4. judecători cari să judece în limba moldovenească cu legi traduse pentru ei;
5. sănătatea norodului să fie încredințată doctorilor moldoveni, cum și deschiderea de noi spitale;
6. împărțirea pământului boeresc țăranilor;
7. Delegații au fost întrebați dacă vor să facă parte din Ucraina, sau vor să se alăture de Moldova, la care țăranii au răspuns:

„SĂ NE SOIDINIM (UNIM) CU FRAȚII NOȘTRI DIN MOLDOVA! OAMENII DELA ȚARĂ SUNT TRIMIȘI CU AIASTĂ VORBĂ, SĂ FIM CU D-VOASTRĂ IMPREUNĂ“.

„CU AIASTA NE AȘTEAPTĂ PE NOI LA SATE“.

Aceasta a fost o manifestație spontană isvorită din adâncul sufletului lor!

UNIREA CU PATRIA MAMĂ.

Evenimentele însă au împiedicat împlinirea dorinței lor sfinte.

Granița dintre România și Uniunea Sovietică a fost fixată la Nistrul.

Ei au trebuit să mai îndure încă aproape un pătrar de veac, poate unul din cele mai mari chinuri, din care numai răbdarea și puterea nebiruită a neamului i-a mai putut salva.“

* * *

Traiul Românilor transnistreni în Rusia bolșevică n'ar putea să fie zugrăvit mai bine decât de acel care a suferit și a luptat împreună cu acești frați.

Lată de ce redau aici, concluziunile d-lui profesor N. P. SMOCHINĂ, președintele Românilor transnistrieni și luptător fruntaș al cauzei acestora, cuprinse într'un articol publicat în „TRANSNISTRIA” nr. 5.

D-sa scrie: „Intronarea regimului communist a adus o prigoană cumplită împotriva populației române.

Aceasta prigoană era urmărită pe două căi: națională și socială.

Din punct de vedere național, fruntașii intelectuali au fost urmăriți și persecuati din cauza sentimentelor lor față de România, patria lor de origine.

Capii acestei mișcări naționale au fost omorîti sau deportați în Siberia, la munci forțate.

Alții, cari au scăpat, au trecut în România liberă.

Opresiunea socială s'a resimțit asupra păturii de jos. — Prin etatizarea solului și a subsolului, țărani români au fost deposedați de orice proprietate.

Inființarea apoi de colhozuri și sovhozuri i-au pus la grele încercări. — Individualitate prin firea rasei specifice neolatinului, ei s'au opus oricărora încercări de colectivizare.

Această opoziție a atras prigoana cea mai cumplită din partea guvernului comunist.

Sate întregi de țărani, indiferent de starea lor socială, au fost separați de familiile lor și deportați în cele mai îndepărtate colțuri ale Siberiei, în regiunea Arhangelsc, din Nordul Uniunii Sovietice, unde aproape toți au murit.

O altă parte din acești frați Români s'a putut salva, strecându-se prin sărma ghimpătă și gloanțele sovietice, în România liberă.

Cu toate aceste deportări în Siberia, sau moarte sigură, — în caz de a încerca să pătrundă peste frontieră sovietică; — în decurs de 23 de ani, aproape în fiecare noapte, treceau în România nenorociti de Transnistrieni, deposedați de tot avutul lor. În acest scop, în anul 1921, la Chișinău, a luat ființă un „COMITET PENTRU AJUTORAREA REFUGIAȚILOR MOLDOVENI DIN UNIUNEA SOVIETICĂ”, de sub președinția d-lui P. HALIPPA.

Acest comitet a dat primele ajutoare materiale, nu numai la refugiații români ci și la cei străini, cari fugeau de regimul sovietic.

De asemenea încă din anul 1919, în România luase ființă „COMITETUL REFUGIAȚILOR MOLDOVENI DIN U. R. S. S.”,

având ca președinte pe d. N. P. SMOCHINA, vicepreședinte pe d. inginer I. DUMITRAȘCU, iar ca secretar pe d. T. GONCEARENCU.

Această organizație politică și națională a dus lupta mai deosebită pentru apărarea drepturilor naționale ale Românilor din Uniunea Sovietică." (N. P. Smochină, Transnistria nr. 5).

* * *

Această organizație a făcut intervenții chiar la Societatea Națiunilor, care — însă —, n'a dat nicio urmare apelurilor adresate în acest scop, deoarece acolo trona spiritul iudeo-comunist.

In cadrul luptei dusă de Români transnistrieni în România, amintim și apariția la Chișinău, a unei publicații periodice „TRIBUNA ROMÂNIORI TRANSNISTRIENI“ (din Oct. 1927—Sept. 1928), din care au apărut 12 numere lunare, condusă fiind de un comitet, și care avea ca principal scop să facă cunoscută problema Românilor de peste Nistru, și a trezi interesul fraților liberi pentru dânsii.

Urmărind acum soarta Românilor în Transnistria sovietică constatăm că, în primii ani ai instaurării regimului comunista, Români, crezând în dreptatea lor, au continuat lupta, și prin întruniri și campanii de presă cer drepturi naționale.

Așa de pildă se amintește de marea întrunire dela Balta din 3 Sept. 1924, care are un succes practic, — pentrucă la 11 Oct. 1924, „Comitetul Executiv Pan-Ucrainian“ recunoaște în temeierea „REPUBLICII AUTONOME SOCIALISTE SOVIETICE MOLDOVENEȘTI“.

La 19 Aprilie 1925 se întrunește primul congres pan-moldovenesc, care fixează granițele republicii și dă constituția respectivă

Teritoriul atribuit nouei provincii n'a coincis cu spațiul locuit de Români, la început având doar 7.516 km. p., iar cu timpul i s'a mai adăogat noui teritorii, astfel că la 1934 avea 8.434 km. p.

Ca populație, Republica Moldovenească avea 600.000 de locuitori, din cari 80% erau Moldoveni. În afara acestei republici rămăseseră peste 800.000 de Români.

Capitala a fost mai întâi la Balta, iar la 1928 s'a mutat la Tiraspol.

Repubica era împărțită în 11 raioane.

Deși această Republie Moldovenească a fost creată, în urma luptei populației românești, bolșevicii au căutat să facă din ea un instrument de propagandă, pentru a atrage atenția celorlalți Ro-

mâni moldoveni, că acolo este adevărata lor țară, la care trebuie să fie anexați.

Republica Moldovenească n'a servit Românilor. Conducătorii ei au fost străini: Evrei și Ruși, iar Românii moldoveni n'au jucat decât roluri secundare, în timp ce elementul românesc era mai tare persecutat, iar fruntașii uciși sau deportați.

Românii au dus-o greu sub bolșevici, pentru că, dintre toate popoarele Rusiei sovietice, ei au fost cei mai mari adversari ai colectivizării bunurilor.

Era și explicabilă această atitudine, deoarece Românii au fost proprietari din moși-strămoși.

După 5 ani de lupte și prigoane, în anul 1925, în Moldova sovietică, situația din acest punct de vedere era următoarea: numai 60% din teren era colectivizat, iar din gospodării numai 35—40%, aceasta în general, pentru că referindu-ne numai la Români, găsim un procent numai de 20—25%, în timp ce în comunele ruse și ucrainiene colectivizarea atingea 60—70%.

În timpul prigoanei, Transnistrieni își aveau privirile îndrepătate peste Nistru.

Mulți, înfruntând moartea, au trecut acest râu, blestemat de frați, fugind în România.

Prin încorporarea Basarabiei, Republica Moldovenească devine la 2 August 1940 din autonomă, independentă (bineînțeles numai cu numele), numărându-se de-acum între cele 16 republici federale independente ale U. R. S. S.

Teritoriul fostei Republici Moldovenești se reduce și i se adaogă Basarabia, fără județul Hotin dela Nord și fără Bugeacul dela Sud, pentru că aceste ținuturi și cu Bucovina de Nord s'au anexat Republicii Ucrainiene.

Noua Republieă Moldovenească avea o suprafață de 33,700 km. p. și o populație de 2,400 000 de suflete.

Noua organizație dată „Republicii Moldovenești“ a avut o viață scurtă, pentru că la 22 IUNIE 1941, alături de aliații noștri, Germani și Finlandezi, Români au intrat în lupta de desrobire a fraților dela hotarul de răsărit.

După desrobirea Basarabiei, a urmat și desrobirea integrală a Transnistriei (în parte fostă Republica Moldovenească sovietică), la 16 Oct. 1941, prin înfrângerea ultimei rezistențe bolșevice dela Odesa.

Transnistria, adică provincia dintre Nistru și Bug, Mare și râulețul Liadova, a intrat sub administrația statului românesc.

O vîeață nouă a început în această provincie de veche dătină românească, vîeață pe care o dorim în veci românească.

In concluzie:

Transnistria este țară românească, pentru că ea face parte din marea unitate geografică, politică, istorică și etnică a pământului și neamului românesc.

Transnistria face parte din unitatea geografică, — atât fizică, cât și economică —, a pământului românesc; în antichitate a făcut parte din unitatea politică a lumii tracie, de dincoace de Nistru: din imperiul lui Burebista, ca și din regatul lui Decebal, iar apoi din Dacia romană.

Distrusă fiind această unitate politică, prin acțiunea năvălirilor barbare, același sistem de organizare politică, pe cnezate și voevodate, întâlnim și în Transnistria, ca și în tot teritoriul locuit de Români.

Statele românești — ce s-au format, dincoace de Nistru, după năvălirile barbare, — au tins, cum era și firesc, să înglobeze și teritoriul românesc de dincolo de Nistru, doavadă că, încă de pe timpul primilor domni moldoveni (în jurul anului 1400), Nistrul devenise un fluviu românesc; iar după aceea, și până la intrarea Transnistriei sub dominația rusească, domnii moldoveni au exercitat, în această provincie, o suveranitate ad-tivă, economică, religioasă și culturală, chiar atunci când politicește dominau aici puteri străine: Lituani, Poloni, Tătari sau Turci.

Osebit, domnii români — moldoveni și munteni — au stăpânit efectiv teritoriile în Transnistria, aşa cum aceiași suverani au stăpânit teritoriile și peste Carpați, în Transilvania, pentru că aici comanda, peste capul stăpânitorilor vremelnici, tendința firească de a se reface o veche unitate politică.

Și stăpânirea românească în Transnistria a culminat pe timpul lui Duca Vodă (1681—1683).

Din punct de vedere istoric, trecutul Românilor transnistrieni face parte integrantă din istoria neamului românesc.

Românii sunt acolo cei mai vechi locuitori, față de Ruși și de Ucrainieni, pentru că ei sunt urmașii vechei populații băstinașe

a Tracilor, care locuia cu mii de ani înainte de Hristos, nu numai Transnistria, dar întreg spațiul etnic de azi al națiunii române, — în timp ce Ruși s-au infiltrat ca element etnic de abia după 1792.

De pe teritoriul Transnistriei, Românii n'au dispărut niciodată, cum n'au dispărut de pe niciun petec de pământ românesc, având acolo o perfectă continuitate din epoca strămoșească, traco-romană, și până azi.

Prezența lor a fost înregistrată, în cursul istoriei, de cronicile și documentele timpului, numindu-i: fie „**Volohi**“ sau „**Boloveni**“, fie „**Vlahi**“ sau „**Blacumeni**“, chiar și „**Cazaci**“, iar mai apoi „**Moldoveni**“.

Românii au reprezentat o forță militară, nu numai în Transnistria, dar și în tot teritoriul dela Nordul Mării Negre, până la Nipru, și au dat în acest spațiu, primele organizații politice.

Ei au dat, Rușilor mai ales, o seamă de valori culturale, politice și militare de mâna întâi, ceea dovedește superioritatea lor.

Din punct de vedere etnic, Românii sunt cel mai vechi element etnic în Transnistria; singurul, până la cucerirea rusească (1792), iar după aceea rămâne principalul element etnic, față celelalte elemente colonizate de Ruși în această țară.

Azi, Românii sunt încă destul de numeroși ca să întreacă pe ticeare în parte din elementele venetice: — Ruși, Ucrainieni, Evrei, etc.

In timpul stăpânirii rusești, care începe la 1792, Românii nu și-au pierdut nici conștiința națională și nici conștiința unității sufletești cu ceilalți frați Români, cu cari s'au simțit „una“, și de aci luptele duse de ei pentru păstrarea ființei lor naționale și pentru Unirea cu Patria-Mumă.

Dacă aceasta este istoria pământului și a fraților transnistreni, trebuie să ne întrebăm:

Cine are dreptul să stăpânească această țară?

Cel care s'a pripăsit în Transnistria numai de câteva sute de ani, sau cel care s'a născut acolo, și trăește acolo, prin strămoșii lui, de cel puțin patru mii de ani?

Cel care a răpit cu forță și a stăpânit prin teroare, doar 150 de ani, sau cel care a rămas adevăratul stăpân între Nistru și Bug, indiferent de vremelnicile dominații politice?

Cel care aduce după el întunericul, distrugerea civilizației și a culturii, și — prin acestea — a familiei, a credinții și a proprietății, aruncând popoarele în barbarie, sau cel care reprezintă,

prin însăși structura lui, civilizația și cultura, și care luptă pentru înălțarea omului prin credința în Dumnezeu, prin familie și prin proprietate?

Cine, Române?

Cine altul decât tine! Căci cu tine, și numai cu tine, este și dreptul și dreptatea.

Dar pentru aceasta a trebuit și trebuie încă jertfă. Așa a vrut soarta ca neamul nostru să-și câștige dreptul numai prin jertfă.

Și e mai bine aşa: Jertfa înalță, călește și unește sufletele.

Jertfa regenerează națiunile. Și națiunile, ai căror fii nu știu să moară în războiu pentru apărarea și impunerea drepturilor naționale, vor pieri cucerite de popoare tinere, viguroase.

Poporul român a trăit numai datorită virtușilor răsboinice ale fiilor lui, în trecut ca și astăzi.

Mărețele jertfe și pilde de eroism, pe cari ostașii români le-au adus și încă le vor aduce în războiul împotriva bolșevismului, sunt prea grăitoare ca să le putem zugrăvi în câteva rânduri.

Ele arată că nația, regăsită după prăbușirea hotarelor, se află iarăși pe linia marilor înaintași, cari au înțeles să lupte și dincolo de hotarele țării, dacă drepturile neamului cereau astfel.

Același lucru au făcut strămoșii noștri Traci, același lucru noi, urmașii lor.

Ca Români, trebuie să înțelegem că, dacă Mircea cel Mare a luptat la Cosova în Serbia, la Nicopole în Bulgaria, împotriva Turcilor, sau alături de ei împotriva Tătarilor, tocmai la Angora în Asia Mică, a făcut-o pentrucă el a înțeles că acolo se apără de fapt hotarul țării lui, iar nu la Dunăre sau în interiorul țării; acolo se apără deopotrivă și independența neamului său, ca și credința creștină.

De același adevăr au fost însuflarei toți marii noștri voevozi: Vlad Țepeș, Mihai Viteazul, ca și românul transilvănean Ion Corvin, ale căror acțiuni militare au bătătorit tot Sudul Dunării, dela Belgrad până la Cosova, munții Balcani și Varna.

Ștefan cel Mare a luptat alături de Genovezi la apărarea portului Caffa din Crimeea, pentrucă acolo se desbătea și procesul țării sale.

Înțeleptul și marele rege Carol I-iu a luptat la Plevna, Grevița, Smârdan și Vidin, pentrucă acolo se câștigau drepturile poporului său: independența și prestigiul de care avea nevoie Tânărul stat românesc.

Hotarele unei țări, de multe ori, se apără cu succes numai dincolo de ele.

Dovadă că hotarul dela răsărit nu a putut să fie apărat pe Nistru.

Apărarea lui se cerea a o face cu mult mai departe.

De aceea, ca în vremurile voevodale, ostașii Mareșalului Antonescu luptă dincolo de Nistru, dela Odesa până în Crimeea, și până la Marea de Azov, Nipru și Don, și, de va fi nevoie, și mai departe, pentru apărarea hotarelor țării și pentru existența națională a neamului.

Și cum neamul nostru are, prin așezarea lui, și un destin de străjer înaintat al Europei, el luptă dincolo de Nistru, împreună cu Germanii, și pentru apărarea culturii și a civilizației europene împotriva bolșevismului, așa cum în trecut a luptat împotriva năvălirilor barbare, iar mai apoi împotriva Turcilor, pentru apărarea aceleiasi creștinătăți și civilizații.

Iar pentrucă în Transnistria suntem pe pământ românesc, între frați, vom rămâne acolo pentru a asigura libertate acestor frați și a întinde imperiul civilizației și peste acest colț de țară românească, așa cum a făcut, acum 2000 de ani, marele nostru străbun Burebista, și prin aceasta, **restabilim la răsărit — pentru totdeauna — unitatea geografică, politică, istorică și etnică a pământului și neamului românesc.**

Bibliografie.

- Ion I. Nistor — Istoria Basarabiei, Cernăuji, 1923.
 C. C. Giurescu — Istoria Românilor, vol. I, ed. Fund Regale.
 V. Harea — Românii de peste Nistru, Cartea Rom. Bucureşti.
 N. P. Smochină — Românii de peste Nistru, săptămânalul Transnistria nr. 1—1941.
 " — Temeuri de unitate românească până la Bug, id. nr. 2 și 7—1941.
 " — Hotărîrea de a ne uni cu România, id. nr. 3—1941.
 " — Primele ctitorii peste Nistru și Bug, id. nr. 26—1942.
 " — Ctitorii românești la răsărit de Bug, id. nr. 31—1942.
 " — Dreptatea învinge, id. nr. 5—1941.
 " — Transnistria în veci românească, id. nr. 15—1941.
 " — Impăratul Românilor transnistrieni, id. nr. 16—1941.
 " — Traditia militară a Transnistriei, id. nr. 25—1942.
 Radu Vulpe — Tyragejia, id. nr. 15—1941.
 " — Cu Herodot în Transnistria, id. nr. 17—1941.
 " — Olbia, o străveche cetate ionică în Transnistria, id. nr. 9—1941.
 " — Trebuie să rămânem în Transnistria, id. nr. 16—1941.
 C. I. Marosin — Transnistria, pământ românesc, id. nr. 2—1941.
 " — Voevodate românești peste Nistru, id. nr. 4—1941.
 " — Suzeranitatea domnilor Bogdaniei peste Nistru, id. nr. 8 și 12—1941.
 Paul St. Ilin — Republica Moldovenească, id. nr. 9—1941.
 " — Dovezi de autohtonie românească în Transnistria, id. nr. 10—1941.
 " — Primii Cazaci, id. nr. 15—1941.
 Ion I. Nistor — Vechimea Românilor transnistrieni, id. nr. 3 și 4—1941.
 N. Iorga — Ucraina în oglinda cronicelor modovenești, id. nr. 11—1941.
 G. Popa-Lisseanu — Românii din Transnistria, id. nr. 9—1941.
 D. Strungaru — Românii și Rușii în cronica lui Nestor id. nr. 14—1941.
 " — Dacii transnistrieni, id. nr. 4—1941.
 " — Transnistria și Transnistrieni, id. nr. 30—1942.
 " — Însemnări pe marginea Congresului Național dela Tiraspol din 17 Dec. 1917, id. nr. 21—1941.
 " — Folclorul Românilor transnistrieni, în ziarul „Universul“.
 C. G. Bedreag — Moldovenii, profesori universitari la Charcov, Odesa și Kiev, săptămânalul Transnistria nr. 16—1941.
 " — Contribujiuni românești în epoca constructivă a Rusiei, id. nr. 17—1941.
 " — Pribegi români în aristocrația rusă, id. nr. 22—1941.
 V. Jinga. — Învăjați din Rusia, de origine română, id. nr. 21—1941.
 " — Pintre Românii de dincolo de Nistru, Rev. Fund. Regale, 1 Martie 1942.
 " — Conferință asupra Transnistrieniilor, Transnistria nr. 22—1941.
 N. Al. Rădulescu — Republica Moldoveneacsă, ziarul „Timpul“ nr. 1523.
 Nicolae M. Popp — Românii din Răsărit, în „Transnistria“ nr. 12—1941.
 D. Munteanu-Rămnicu — Dreptul nostru la Odesa id. nr. 16—1941.
 Ilie Zaftur — Pământul e al nostru, id. nr. 1—1941.
 G. A. Lăzărescu — Transnistria trebuie să fie a noastră, id. nr. 4—1941.
 N. Baboie — De parte peste Nistru, id. nr. 4—1941.

Cuprinsul.

	Pag.
Cuvânt înainte	3
Ce înțelegem prin Transnistria?	6
Drepturile bazate pe studiul geografiei	8
Dreptul de ordin politic	10
Dreptul istoric al Românilor în Transnistria	12
Tara Bolohovenilor	19
Tara Brodniciilor	22
Primii Cazaci au fost Români	23
Stăpânirea domnilor moldoveni peste Nistru	28
Stăpânirea rusească în Transnistria	34
Ce-au găsit Rușii în Transnistria?	41
Dreptul etnic românesc în Transnistria	46
Români sunt cei mai vechi locuitori și singurii autohtoni în Transnistria	53
Puterea militară la Români transnistrieni	57
Români transnistrieni, factor de cultură și civilizație	60
Conștiința națională și a unității sufletești a românismului, la Români transnistrieni	63
Concluzie	78
Bibliografie	82

